

6

2005
ročník 57

40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

- 182 _____ **Přebírání záznamů pomocí Jednotné informační brány/**
Martin Ledínský
- 185 _____ **KDYŽ SE ŘEKNE KNIHOVNA...**
František Straka/ Jan Meier
- 186 _____ **Systém Kramerius – nástroj pro zpřístupňování**
digitalizovaných dokumentů/ Jiří Polišenský
- 187 _____ **Infopult – brána vědomostí otevřená/** Martin Kvítek
- 188 _____ **Odhalování tajemství pergamentu v evropských laboratořích/**
Magda Součková
- 191 _____ **Kamenický Šenov má novou knihovnu!/** Drahomíra Liptáková
- 192 _____ **Digitální projekty a programy v České republice**
a v angloamerické oblasti – 1/ Vesna Škodová
- 194 _____ **Kampaň na podporu četby získala cenu Louskáček 2004/**
Vít Richter
- 195 _____ **Knihovnická dílna 2005/** Zdeňka Daňková
- 197 _____ **Sukova cena 2004 a nové tituly pro děti a mládež/**
Jana Čeňková
- 199 _____ **Osudy Dona Quijota v českém umění/** Pavel Štěpánek
- 202 _____ **DISKUZE•NÁZORY**
Přemítání o standardech aneb Jak se stát přitažlivým/
Miloš Kvapil
- 206 _____ **Vězeňské knihovny v západním světě**
a v České republice – 6/ Jitka Ledvinová
- 210 _____ **RECENZE**
- 212 _____ **Z KNIHOVEN...**
- 214 _____ **ZE SVĚTA**
- 215 _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY**
KNIHOVNICKÉ LITERATURY NK ČR
- 216 _____ **KNIHOVNY V TISKU**

_____ **SYLVA ŠIMSOVÁ ODPOVÍDÁ Z ANGLIE**

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 80 Kladno
v Nakladatelství a vydavatelství Academia

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Hana Jirkalová

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Legerova 61, 120 00 Praha 2,
tel.: 224 941 159, 224 941 976, l. 226, 264,
e-mail: ctenar@academia.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Bínová (předsedkyně),

Ing. Aleš Brožek, Mgr. Jan Helcelet, Ing. Jan Kaňka,

PhDr. Šárka Kašpárková, PhDr. Ladislav Kurka,

PhDr. Jan Meier, Mgr. Petra Miturová,

Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,

PaeDr. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,

PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá firma

ALL PRODUCTION, P.O. BOX 732, 111 21 Praha 1.

Call centrum:

tel.: 234 092 851, fax: 234 082 813

e-mail: predplatne@predplatne.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu

PNS a.s. – drobný prodej.

Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvím poštovní přepravy Praha

čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,

dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L.K. PERMANENT, s.r.o.,

P.O. BOX 4, 834 14 Bratislava 34,

tel.: 004217/444 537 11, fax: 004217/443 733 11

Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,

roční předplatné 440 Kč

Časopis vychází s podporou dotace

z programu MK ČR Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit

publikované materiály i na Internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 6. 6. 2005

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

Receiving records via the Integrated Information Portal
(*Martin Ledínský*) /182

Kramerius System – digitized document access system
(*Jiří Polišenský*) /186

Infodesk – opening the gates of knowledge (*Martin Kvítek*) /187
Revealing the mystery of parchment in European laboratories
(*Magda Součková*) /188

Kamenický Šenov has a new library! (*Drahomíra Liptáková*) /191

Digital projects and programmes in the Czech Republic
and the Anglo-American sphere – 1 (*Vesna Škodová*) /192

Library workshops 2005 (*Zdeňka Daňková*) /195

2004 Suk Award and new titles for children and youth
(*Jana Čeňková*) /197

The fortunes of Don Quixote in Czech art (*Pavel Štěpánek*) /199

Discussions, opinions: Reflecting on standards or:
How to be a market hit (*Miloš Kvapil*) /202

The difficult lot of foreigners. Louny Town Library publications
(*Ivo Markvart*) /204

Prison libraries in the West and the Czech Republic – 6
(*Jana Ledvinová*) /206

From the libraries

Regular features

AUS DEM INHALT

Sortierung der Vermerke mittels des Einheitsinformationstores
(*Martin Ledínský*) /182

Systém Kramerius – Instrument für Zugänglichkeit
der digitalisierten Dokumente (*Jiří Polišenský*) /186

Infopult das offene Kenntnistor (*Martin Kvítek*) /187

Entdeckung des Pergamentgeheimnisses in europäischen
Laboratorien (*Magda Součková*) /188

Kamenický Šenov hat neue Bibliothek (*Drahomíra Liptáková*) /191

Digitalprojekte und -programme in der TschR und in der
angloamerikanischen Region – 1 (*Vesna Škodová*) /192

Bibliothekarische Werkstatt 2005 (*Zdeňka Daňková*) /195

Sukpreis 2004 und neue Titel für Kinder und Jugend
(*Jana Čeňková*) /197

Don-Quijot-Schicksale in tschechischer Kunst
(*Pavel Štěpánek*) /199

Diskussionen – Ansichten: Nachdenken über Standards oder
Wie man marktattraktiv geschehen kann (*Miloš Kvapil*) /202

Nicht leichtes Los der Fremden. Publikation der Stadtbibliothek
in Louny (*Ivo Markvart*) /204

Gefängnisbibliotheken in der Westwelt und in der Tschechischen
Republik – 6 (*Jana Ledvinová*) /206

Aus den Bibliotheken

Regelmässige Spalten

PŘEBÍRÁNÍ ZÁZNAMŮ POMOCÍ JEDNOTNÉ INFORMAČNÍ BRÁNY

Jednotná informační brána nabízí českým knihovnám zdarma službu, která umožňuje přebírání bibliografických a autoritních záznamů z mnoha knihovních katalogů přímo do prostředí automatizovaného knihovního systému, nezávisle na WWW rozhraní JIB.

SDÍLENÁ KATALOGIZACE A PŘEBÍRÁNÍ ZÁZNAMŮ

Přebírání záznamů můžeme chápat jako jeden ze způsobů sdílené katalogizace. Nicméně sdílená katalogizace je myšlena různě a může jít o několik odlišných činností. Jejím nejefektivnějším způsobem je katalogizace do společné bibliografické báze. Tedy, několik různých knihoven sdílí a přispívá do jediné bibliografické báze. Tento způsob sdílené katalogizace má množství různých úskalí, zejména technických (heterogenní prostředí automatizovaných knihovních systémů, různá rozhraní, rozdílná implementace standardů) a organizačních (různé pohledy na úroveň katalogizace, problém domluvy), v praxi je proto často využíván jiný způsob – přebírání záznamů (z anglického termínu *copy cataloging*) nebo také stahování či přejímání záznamů. Každá zúčastněná knihovna zde katalogizuje přímo ve své bibliografické bázi a záznamy cizích knihoven do této báze pouze přejímá. Otázku, proč přebírat záznamy místo tvorby vlastních originálních, hned zodpovím a uvedu příklad České republiky. V ČR má většina knihoven s univerzálním profilem do značné míry podobný knihovní fond. Denně desítky či možná stovky knihovníků po celé zemi zpracovávají dokumenty, které jsou často již zpracovány jinou knihovnou. Dělalí tedy množství zbytečné práce, protože bibliografický záznam je možné převzít, upravit jen nezbytnou část a ušetřit tak množství času a námahy. Úspěšnost přebírání u starších dokumentů (např. proces rekatalogizace nebo retrokonverze) je vysoká, úspěšnost přebírání u nových dokumentů rovněž. Je ale nutno poznamenat, že se stává, že dokument ještě zpracován není – zde není samozřejmě na místě dokument odložit a čekat, až ho zpracuje někdo jiný a bude možné ho převzít, nýbrž je nutné dokument zpracovat a těšit se z prvenství (úspěšnost přebírání bibliografických záznamů nových dokumentů je nižší u souborných katalogů aktualizovaných dávkově; dokument mívá často rychleji zpracovaný malá knihovna než velká instituce). Přebírání záznamů nenahrazuje práci katalogizátora, ale usnadňuje ji. Šetří čas, který je možno věnovat jiným pracovním činnostem. Tím dochází k úsporám finančních prostředků v rozpočtech knihoven.

HISTORIE PŘEBÍRÁNÍ ZÁZNAMŮ POMOCÍ JIB

Přebírání záznamů pomocí Jednotné informační brány (<http://www.jib.cz>) je k dispozici již od druhé poloviny roku 2002. V té době bylo možné přebírat záznamy pouze v originálních formátech záznamů bez možnosti konverze. Nabídka tak byla ochuzena o řadu kvalitních zahraničních zdrojů. S blížícím se přechodem na formát MARC21 v České republice bylo třeba tento problém (do té doby z nabídky vylučující pouze zahraniční zdroje) řešit. Proto byl modul pro přebírání doplněn některými novými funkcemi a rozšířen o speciální konvertor (MarcMan společnosti Multidata, s. r. o.). Ten byl naplněn konverzními pravidly (formulovanými a implementovanými pro Národní knihovnu České republiky) pro převod bibliografických a autoritních záznamů mezi formáty UNIMARC a MARC21. Konvertor i konverzní pravidla jsou pravidelně aktualizována a v JIB jsou instalovány nové verze. Modifikovaná služba přebírání záznamů byla spuštěna v březnu 2004. Od té doby ji využívá více než 50 knihoven z České republiky.

PŘEDSTAVENÍ SLUŽBY

Díky JIB může kterákoli knihovna v České republice zdarma přebírat záznamy z rozsáhlé nabídky tu-

zemských i zahraničních zdrojů JIB. Přebírat je možné nezávisle na formátu záznamů, konverze je však na straně JIB zajišťována jen mezi formáty UNIMARC a MARC21. U těchto formátů probíhá konverze v reálném čase a uživatel dostává do svých knihovních katalogů záznamy již zkonvertované. Přitom nezáleží na tom, který automatizovaný knihovní systém (dále jen AKS) používáte. Vyhledávání a výměna záznamů probíhá prostřednictvím protokolu Z39.50. Na straně knihovny, která chce službu využívat, je nezbytné použití Z39.50 klienta, který je většinou integrován v AKS, případně lze využít externího Z39.50 klienta. Pokud si nejste jisti, zda váš AKS disponuje Z39.50 klientem, kontaktujte vašeho dodavatele, který vám tento dotaz rád zodpoví.

Poznámka ke konverzi mezi UNIMARC a MARC21 – ne všechny zdroje bibliografických záznamů nabízejí záznamy stejné kvality. Mnoho záznamů se odchyluje od standardu MARC, což se samozřejmě projeví i při práci konvertoru (pokud byl nějaký údaj v originálním formátu zapsán do nesprávného pole, bude tento údaj nesprávný i ve zkonvertovaném záznamu).

NABÍDKA ZDROJŮ

Pro přebírání záznamů je k dispozici široké portfolio zdrojů JIB. Využít je možné téměř všechny volné (nikoli placené – pozor, toto je změna oproti dosavadní praxi) prohledatelné zdroje JIB připojené pomocí protokolu Z39.50. Formát záznamů může být buď UNIMARC nebo MARC21, u jiných formátů nezajišťujeme konverzi. Úplný seznam zdrojů (cca 60) pro přebírání najdete na adrese <http://jib-info.cuni.cz/prebirani>. Seznam je aktualizován současně s přidáním nových prohledatelných zdrojů do JIB. Pokud chcete zjistit, jaké nové zdroje jsou v nabídce, zobrazte si ve webovém rozhraní JIB (<http://www.jib.cz>) kategorii Nové zdroje. Všechny zdroje jsou opatřeny podrobným popisem.

JAKÉ ZDROJE VYBRAT?

Jaké zdroje pro přebírání vybrat? Nejvhodnějším zdrojem je katalog knihovny, která se strukturou knihovního fondu blíží vaší knihovně a kde je i podobná úroveň zpracování dokumentů (stejná nebo vyšší). Pokud zpracováváte cizojazyčné dokumenty, nezapomeňte na zahraniční zdroje. Vybrané zdroje si pak seřaďte podle důležitosti. V elektronické žádance na adrese <http://jib-info.cuni.cz/prebirani> pak vyplňte základní údaje o vaší knihovně a požadované zdroje v patřičném pořadí vyberte ze seznamu. Po odeslání žádanky z nich pro vás sestavíme tzv. profil. Tento profil, který představuje jméno databáze Z39.50 JIB, nastaví váš systémový knihovník, případně dodavatel vašeho AKS jako Z39.50 cíl pro vyhledávání a přebírání záznamů.

JAK PROBÍHÁ VYHLEDÁVÁNÍ?

Vyhledávání prostřednictvím modulu pro přebírání záznamů není paralelní, ale sekvenční (postupné). Váš dotaz je poslán nejprve prvnímu zdroji v profilu, v případě nalezání záznamů vyhledávání již dále nepokračuje. Pokud u prvního zdroje záznamy nalezeny nejsou, je dotaz zadán dalšímu zdroji v profilu atd. Sekvenční vyhledávání bohužel přináší jednu nevýhodu – u prvního zdroje v profilu může dotazu vyhovět záznam, který je neúplný nebo částečně chybný, a přitom v dalších zdrojích v profilu mohou být záznamy vhodnější. Sekvenční vyhledávání je technickým limitem modulu pro přebírání záznamů. Rádi bychom v budoucnu poskytli možnost paralelního prohledávání, stejně jako je tomu ve webovém rozhraní JIB.

Jak je možné omezení sekvenčního vyhledávání řešit? Pro knihovny rádi připravíme více profilů, přičemž jeden profil může být souhrnný a další profily mohou obsahovat jednotlivé zdroje. Pokud nalezený záznam nevyhovuje vašim potřebám, zjistíte ze sigly v poli zdroj katalogizace, která knihovna záznam vytvořila (případně modifikovala) a dotaz zadejte jiné knihovně, kde předpokládáte další výskyt záznamu. Částečně předcházet omezení sekvenčního vyhledávání lze také filtrováním akvizitních záznamů, o kterém budu psát dále.

JEDEN NEBO VÍCE PROFILŮ?

Větší knihovny mají více než jednoho katalogizátora, či více než jedno oddělení zpracování dokumentů. Katalogizátor se přitom může specializovat např. na určitý obor a bude mít zájem vyhledávat v ji-

ných zdrojích, než jeho kolega. Každý může samozřejmě využívat samostatný profil. V případě menší knihovny i jediný katalogizátor ocení možnost vyhledávat ve více profilech – první profil např. s českými zdroji, druhý se zdroji zahraničními atp. V takovém případě na <http://jib-info.cuni.cz/prebirani> požádejte o vytvoření dalších profilů (použijte žádanku opakovaně). Na tomto místě žádejte i o provedení změn, pokud vám již existující profil z nějakého důvodu nevyhovuje a přejete-li si změnit pořadí zdrojů nebo nahradit některý za jiný.

KONVERZE ZNAKOVÝCH SAD

Z39.50 server JIB očekává dotazy a posílá nalezené záznamy ve znakové sadě UTF-8. Některé AKS používané v České republice ale tuto znakovou sadu nepodporují. Odeslané dotazy ze Z39.50 klienta a zároveň i přijaté záznamy je třeba konvertovat do znakové sady podporované vaším AKS. Pokud vás AKS sám neumožňuje konverzi znakových sad, zajistíme ji pro vás na straně JIB. Zajišťujeme konverzi do znakové sady ISO 8859-2 (ISO Latin 2) a Windows 1250 (CP 1250). Z UTF-8 je však možné převést jen znaky, které jsou obsaženy v národních znakových sadách. Některé záznamy tak budou ochuzeny o speciální znaky (např. ve španělské, francouzské či finské abecedě). Bylo by užitečné, aby AKS používané v ČR podporovaly UTF-8.

FILTROVÁNÍ AKVIZIČNÍCH ZÁZNAMŮ – VÝZVA KNIHOVNÁM

Při přebírání záznamů převážně nových titulů se může stát, že je u prvního zdroje v profilu nalezen akviziční záznam (s pouze základními poli – název, autor, ISBN atp.), přestože u dalších zdrojů v profilu by mohl být stažen záznam kompletní. Protože vyhledávání je sekvenční a ne paralelní, není tak možné plný záznam z dalších zdrojů převzít. Řešením tohoto problému je odfiltrování akvizičních záznamů. Filtrování ale není možné provádět na straně JIB, je proto nutné, aby k němu docházelo už na straně knihoven, které nabízejí své záznamy pomocí Z39.50. Takové filtrování v běžné praxi již dlouhou dobu provádí Národní knihovna České republiky pro bázi NKC, v listopadu 2004 se k ní připojila i Vědecká knihovna Olomouc s bází SVK01. Budeme rádi, když tuto praxi zavedou i další knihovny.

Seznam knihoven, které využívají přebírání záznamů JIB (stav k 27. 5. 2005):

1. Centrální katolická knihovna	28. Masarykova univerzita v Brně
2. Centrum informačních a knihovnických služeb VŠE v Praze	29. Masarykova veřejná knihovna Vsetín
3. České farmaceutické muzeum, UK, Farmaceutická fakulta	30. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně
4. České vysoké učení technické v Praze	31. Městská knihovna Jihlava
5. Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně, Lékařská knihovna	32. Městská knihovna Ostrov
6. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	33. Městská knihovna Prostějov
7. Junák – svaz skautů a skautek ČR	34. Městská knihovna Tábor
8. Knihovna Akademie věd ČR	35. Městská knihovna Ústí nad Orlicí
9. Knihovna Archeologického ústavu AV ČR	36. Moravská zemská knihovna v Brně
10. Knihovna Bedřicha Beneše Buchlova	37. Národní knihovna České republiky
11. Knihovna Evangelické teologické fakulty UK v Praze	38. Oblastní muzeum v Lounech
12. Knihovna Jiřího Mahena v Brně	39. Odborná knihovna Ministerstva financí České republiky
13. Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově	40. Státní technická knihovna
14. Knihovna Karla Hynka Máchy Litoměřice	41. Středisko vědeckých informací – Státní zdravotní ústav
15. Knihovna Matěje Josefa Sychry Žďár nad Sázavou	42. Středisko vědeckých informací 3. lékařské fakulty UK v Praze
16. Knihovna města Hradce Králové	43. Středisko vědeckých informací Přírodovědecké fakulty UK v Praze
17. Knihovna města Ostravy	44. Středočeská vědecká knihovna v Kladně
18. Knihovna města Plzně	45. Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje
19. Knihovna Národního muzea Praha	46. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
20. Knihovna Národního technického muzea	47. Univerzitní knihovna ZČU v Plzni
21. Knihovna Petra Bezruče v Opavě	48. Ústav pro českou literaturu AV ČR
22. Knihovna společenských věd T. G. Masaryka (UK v Praze)	49. Ústřední knihovna VŠCHT Praha
23. Knihovna Západočeského muzea v Plzni	50. Vědecká knihovna Olomouc
24. Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	51. Vysoké učení technické v Brně
25. Krajská knihovna Karlovy Vary	52. Židovské muzeum Praha
26. Krajská knihovna Vysočiny Havlíčkův Brod	
27. Krajská vědecká knihovna v Liberci	

Statistika využití přebírání záznamů za duben 2005:

Ukazatel duben 2005	Počet	Procenta
Počet dotazů na Z39.50 server JIB	21 073	100 %
Průměrný počet dotazů na pracovní den	1 003	–
Počet dotazů na pole ISBN	9 969	47,31 %
Počet dotazů na pole ISSN	156	0,74 %
Počet dotazů na jiná pole	10 948	51,95 %
Úspěšnost nalezení záznamu – 0 záznamů	7 303	34,66 %
Úspěšnost nalezení záznamu – právě 1 záznam	9 544	45,29 %
Úspěšnost nalezení záznamu – 1 a více záznamů	13 770	65,34 %

JAK VYHLEDÁVAT

Dotazy je třeba zadávat přesné, nikoli obecné, na které by byly vráceny desítky či stovky záznamů. Pokud má dokument ISBN, vyhledávejte zásadně podle něj a dotaz nekombinujte s žádnými dalšími poli. Na takový dotaz bude vrácen nejvýše jeden záznam. Desítky nalezených záznamů by vás neúměrně zdržovaly. Množství knih ISBN nemá – zejména ty starší (v ČR vše před rokem 1989), které se zpracovávají např. při retrokonverzi či rekatalogizaci. V tomto případě použijte kombinace polí autor, název a rok vydání.

NOVINKY E-MAILEM

Pro informování o novinkách služby přebírání záznamů slouží elektronická konference prebirani@cuni.cz, kde jsou automaticky registrováni všichni zadatelé o profil. Registrovat je samozřejmě možné i další zástupce knihovny.

ZÁVĚR

Těší nás, že počet knihoven, které službu přebírání záznamů pomocí JIB využívají, narůstá, a že roste využití služby. Snažíme se ji dále zkvalitňovat a budeme usilovat i o rozšiřování nabídky kvalitních zdrojů vhodných pro přebírání záznamů. Budeme vám vděční za vaši zpětnou vazbu. S připomínkami nebo případnými problémy se prosím obračejte na jib-support@cuni.cz.

KDYŽ SE ŘEKNE KNIHOVNA...

František Straka, fotbalový trenér

Knihovna – už samotný název má v sobě něco tajemného, něco, co si nemůžete koupit, něco, co může vlastnit jenom knihovna. Jako kluk jsem moc často do knihovny nechodil, protože jsem měl velký respekt z těch přítomných, co něco studovali, četli atd. Později, to už bylo něco jiného. Knihovnu jsem rád navštěvoval, protože jsem četl všechno možné, co se týkalo mé velké lásky, kterou jsou moře a oceány. Dokonce si pamatuji, že jsem si několik knih s touto tematikou i odkoupil. Tuším, že mezi nimi tenkrát byla i Kniha sedmi moří.

Vášim známým univerzálním dopinkem je olivový olej s česnekem. Jak ho, prosím, připravujete? Možná by to zvýšilo kondici a odolnost i nám v knihovnách.

Co se týče mého dopinku, mohu ho jenom doporučit. Na každého působí jinak, hlavně v začátcích, ale olej v kombinaci s česnekem jsou velice zdravé a podporují nejenom dobré trávení, ale ovlivňují mnohé orgány v našem těle. Jednoduše: česnek nakrájete na malé plátky, zalít olejem za studena lisovaným, nejlepší je Premium, trochu soli, aceto Balsamico (vinný ocet) – tak dvě kapky, trochu chleba či housky a dobrou chuť! Hlavně se nenechat odradit, když bude žaludek malinko protestovat. Všechno se srovná.

Připravil JAN MEIER

Systém Kramerius – nástroj pro zpřístupňování digitalizovaných dokumentů

Systém Kramerius (<http://kramerius.nkp.cz/>) je programová aplikace umožňující zpřístupňování digitalizovaných dokumentů pomocí internetu nebo lokální sítě. Prostřednictvím přívětivého a intuitivního grafického rozhraní si uživatel může vybrat druh dokumentu a titul, příp. prostřednictvím dalších úrovní popisných údajů se dostane až na požadovanou stranu, v podobě obrazového souboru. Aplikace umožňuje i jednoduché operace s celými dokumenty (export/import, doplňování, nahrazování, mazání), částmi dokumentů, nebo pouze s metadaty či obrazovými soubory. Důležité jsou i funkce umožňující správu systému a možnost replikací značného objemu dat na jinou instanci Krameria. Volnou součástí systému je i externí modul pro tvorbu metadat XMetaL, který má umožnit různým institucím vlastní tvorbu metadat na bázi XML.

Důvodů pro vývoj nového systému bylo několik. Jednak bylo třeba řešit některé problémy ve stávajícím systému Národní knihovny ČR, zejména problém bezpečnosti archivovaných dat odtržením do té doby používané aplikace (AIP Safe) od internetu. Dalším důvodem byla snaha poskytnout vhodný a levný nástroj pro zpřístupňování digitalizovaných dokumentů institucím, které již disponují značným objemem dat, zatím na fyzických nosičích (CD-R). Konečně tím hlavním impulsem byla potřeba zpřístupnit větší objem digitálních dat v institucích postižených povodněmi v r. 2002, které nahrazují zničené nebo poškozené dokumenty digitální kopii.

Vzhledem k uvedeným potřebám bylo rozhodnuto vyvinout aplikaci na bázi licence GNU GPL, což znamená, že její pořízení nevyžaduje žádné finanční prostředky, pokud si příslušná instituce je schopna aplikaci s ostatními programovými nástroji (operační systém, databáze) nainstalovat na vlastní server. Vývoj aplikace provedla soukromá firma (Qbizm technologies, a. s.), která zajišťuje i následující technickou podporu a její další rozvoj.

Systém Kramerius přinesl několik důležitých zlepšení. Především vyřešil již zmíněný problém Národní knihovny ČR s bezpečností archivačního systému a poskytl knihovnám nástroj pro zpřístupňování digitalizovaných dokumentů prostřednictvím lokální sítě a internetu. Přístup samozřejmě respektuje ustanovení autorského zákona. Uživatel přistupující prostřednictvím internetu může procházet popisné údaje (metadata) a v případě, že je příslušný dokument digitalizován, má možnost zažádat si prostřednictvím meziknihovnických služeb o dodání kopie požadovaných stran. U dokumentů, které nejsou chráněny autorským zákonem (kde např. již vypršela daná lhůta), má uživatel k dispozici prostřednictvím internetu celý dokument.

Velké množství dokumentů, které byly reformátovány v rámci národního programu Kramerius jsou nejen dostupné v obrazové podobě, ale byla provedena i konverze pomocí OCR do plného textu bez oprav. Takto získané soubory však nejsou uživatelům dostupné, slouží pro vyhledávání pomocí systému CONVERA Retrieval Ware.

V současné době je možné prostřednictvím Systému Kramerius zpřístupňovat digitalizovaná periodika a monografie. Pracuje se však i na jeho rozšíření o další typy dokumentů, např. muzejních objektů, zvukových dokumentů apod. Předpokladem bylo vyřešení standardu popisných údajů pro tyto typy dokumentů.

Současně s vývojem nové aplikace bylo třeba provést rozsáhlou změnu obsahu Digitální knihovny. Především bylo nutné realizovat přechod na nový popisný standard XML ze zastaralého formátu DOBM založeného na standardu SGML. Současně s tím byly konvertovány veškeré obrazové soubory do formátu DjVu, který je v Systému Kramerius využíván pro zpřístupňování vzhledem ke svému velmi výhodným kompresním vlastnostem. Celý obsah Digitální knihovny tak zaujímá méně než čtvrtinu původní velikosti.

Rozsáhlé migrace dat, i když byly úspěšné, ukázaly různá úskalí, která bude třeba řešit do budoucna. Obtíže přinášejí větší změny ve struktuře popisných údajů, kdy nový formát obsahuje nové popisné elementy, které je pak třeba doplnit do starších popisů. Důležitá je i formalizace zápisů popisných údajů umožňující při migracích využívat hromadné funkce. Na druhé straně tyto rozsáhlé operace s daty potvrdily správnost strategie reformátování založené na spolupráci institucí v rámci celonárodního programu a centrální evidenci zdrojových dokumentů. Díky tomu byly konvertovány digitalizované dokumenty všech institucí

spolupracujících v rámci této skupiny. Těžko si lze představit, jaké výsledky by přinesla tak rozsáhlá migrace dat realizovaná individuálními institucemi.

Je jisté zájmem tvůrců, aby Systém Kramerius sloužil co nejvíce institucím. Z tohoto důvodu potěšil zájem odborníků z Národní knihovny v Bagdádu o řešení, které bylo vyvinuto v České republice včetně Systému Kramerius. Je možné, že v rámci pomoci postiženým iráckým knihovnám se Systém Kramerius dočká své arabské verze.

JIŘÍ POLIŠENSKÝ
Polisensky.Jiri@cdh.nkp.cz

Infopult – brána vědomostí otevřená

Knihovníci obecně jsou považováni za kultivovanou, vzdělanou a široce informovanou profesní skupinu. Přesto se najdou dotazy, nad kterými budou bezradně kroutit svou moudrou hlavou a složitě hledat odpovědi v různých dokumentech, databázích a dalších informačních zdrojích. Nevěříte? Tak tedy vysvětlíte svému čtenáři, jaké je chemické složení kuřecího masa či jak je to s hnílobou ovoce. Co když se vás v rámci služby Ptejte se knihovny někdo zeptá na složení čokolády, na náhradu škod na porostech, na původní druhové složení lesů v těšínském Slezsku nebo na spotřebitelské ceny meruněk a broskví? A když se na vás obrátí soused, zda nevíte, jak nalozit s krátkem na zahradě či soukromý zemědělec s dotazem na poptávku po bioproduktech v EU nebo na finanční prostředky v rámci HRDP (Horizontální plán rozvoje venkova)? Budete alespoň vědět, kam svého čtenáře odkázat (nemyslím tím poslat jej do háje), nebo se s pláčem zhroutíte a požádáte o přeložení do skladu knih, kde strávíte hledáním odpovědi čas až do svého důchodu? Pokud nechcete takto dopadnout či hodiny nazdařbůh brouzdat po zahlceném internetu, přečtěte si tento článek, případně si jej pouze okopírujte a založte na správné místo, kde jej ve stavu krajní nouze vždy spolehlivě najdete. Zájemcům na vyžádání zašleme i jeho elektronickou kopii.

K čemu slouží Infopult

Infopult je bezplatný referenční a informační servis pro všechny, kteří potřebují cokoliv vědět ze zemědělství, potravinářství, lesnictví, rostlinné a živočišné výroby a z dalších příbuzných oborů. Slouží široké odborné i laické veřejnosti k zodpovězení dotazů

nejen odborných, ale i běžně potřebných v každodenním životě. Infopult je základním kamenem referenčních a informačních služeb Zemědělské a potravinářské knihovny (ZPK) Ústavu zemědělských a potravinářských informací (ÚZPI), v němž odborní poradci odpovídají na nejrůznější dotazy jak referenčního (dotazy na odbornou literaturu), tak odborného charakteru. Ročně evidujeme kolem 2400 referenčních i odborných dotazů. Stále roste počet dotazů z oblastí, jež v současné době nabývají na popularitě či aktuálnosti, jako je například potravinářství nebo problematika dotací EU našim zemědělcům.

Na co se lze zeptat zdarma a co po nás nikdo zdarma nemůže chtít

Jak již bylo řečeno, Infopult slouží soukromým i v družstvech organizovaným zemědělcům, studentům středních odborných, vyšších a vysokých škol či knihovníkům, tedy komukoliv, kdo chce poradit, a ví, kam se obrátit. Zodpoví jakýkoli dotaz – musí však souviset s odborným zaměřením ZPK. Maximální rozsah faktografických odpovědí je stanoven jednou normostranou.

Mnozí naši uživatelé, zejména studenti však po nás chtějí, abychom jim k seminárním, diplomovým a dalším pracím dodali kvalitně zpracovanou rešerši (do pěti bibliografických odkazů ji poskytujeme zdarma v návaznosti na službu Ptejte se knihovny) či vypracovali odpovědi na maturitní otázky, testy apod. Tak jako v jiných knihovnách můžeme rozsáhlejší rešerše na dané téma z našich i zahraničních databází nebo odborné studie vypracovat pouze za úhradu (viz ceník služeb na www.knihovna.uzpi.cz).

Jak se ptát

Dotazy na službu Infopult můžete posílat prostřednictvím e-mailu a faxu 24 hodin denně, telefonicky se můžete ptát v provozní době studovny. Na telefonních číslech 227 010 227, 227 010 270 nebo 227 010 115 (fax) poskytují pracovníci Infopultu (při méně složitých dotazech i okamžitě) fundované odpovědi. K dispozici je i formulář pro zadání písemného dotazu na adrese http://www.agronavigator.cz/ptejte_se.asp, který je dostupný 24 hodin denně.

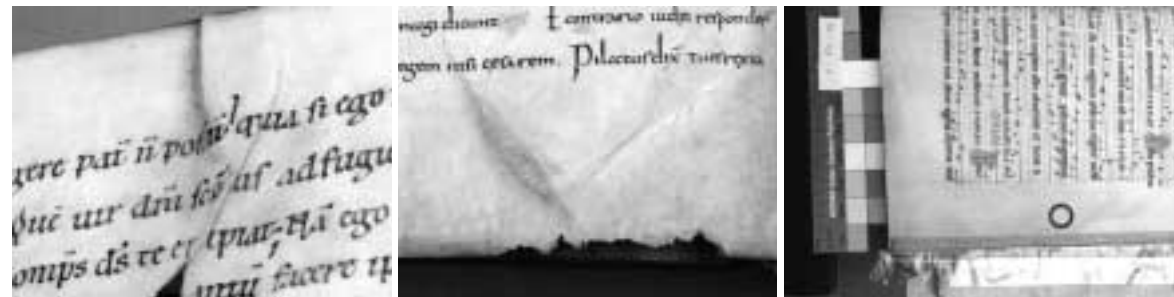
Co se děje po položení dotazu

Odpovědi na dotazy vypracovávají odborní poradci, kteří kromě vlastních znalostí mají k dispozici i obsáhlou databázi odborných a vědeckých knižních publikací a časopisů domácí i zahraniční provenience. Veškeré zdroje z fondů ZPK, z nichž pracovníci Infopultu při vypracovávání odpovědí čerpají, jsou rovněž dostupné uživatelům ZPK.

K zodpovězení dotazů jsme na rozdíl od služby Ptejte se knihovny stanovili třídenní lhůtu, kterou se nám daří z 95 procent dodržet. Pokud není v našich silách dotaz ve stanoveném termínu vyřídit, dohodneme se s tazatelem na prodloužení lhůty. Při zadávání dotazu do formuláře má tazatel možnost si vybrat, jakou formou chce odpovědět (telefonicky, e-mailem, faxem) – v pokročilém internetovém věku asi nikoho nepřekvapí, že nejčastěji volí odpověď e-mailem.

Všechny dotazy a odpovědi jsou veřejně dostupné na internetu, a to v databázi Infopultu, kterou najdete na adrese http://www.agronavigator.cz/inf_pult_odpovedi.asp?act=answered. Aplikace Infopult je přístupná jak z webových stránek Zemědělské a potravinářské knihovny (www.knihovna.uzpi.cz) a Ustavu zemědělských a potravinářských informací (www.agronavigator.cz, www.uzpi.cz), tak z mnoha dalších domén (klonů) Agronavigátoru.

MARTIN KVÍTEK (kvitek@uzpi.cz)

taurování pergamenu. Obě knihovny testují a připomínají navrhované metody odhadu poškození pergamenu při studiu historických pergamenů. Pro druhou polovinu projektu byly jako koneční uživatelé přijaty další organizace: Národní archiv ve Švédsku a tři italské archivy.

Dalšími cíli projektu je vytvoření preventivního varovného systému a digitálního atlasu poškození pergamenu. Preventivní varovný systém bude tvořen tzv. pergamenovými senzory (nové pergameny vyrobené tradičními metodami, uměle zestárlé), které se budou skladovat společně s historickými originály a u nichž budou za použití jednoduchých metod sledovány nejdůležitější charakteristické rysy poškození, které upozorní na ohrožení historických originálů. Databáze atlasu poškození pergamenu bude obsahovat všechny nezbytné popisy v textu a fotografie charakteristik vývoje poškození pergamenu. Bude také zahrnovat opatření a doporučení pro skladování a ošetřování pergamenu v různém stavu poškození a bude volně přístupná všem zájemcům na internetu.

Zapojení Národní knihovny ČR do projektu

Po celou dobu trvání projektu se pracovníci oddělení restaurování NK ČR zabývají průzkumem pergamenových rukopisů z jejich sbírek. V první polovině projektu byl prováděn průzkum nejstarších pergamenů, v druhé polovině projektu se soustředíme na rukopisy z 15. století a na pergameny v minulosti konzervované.

Při průzkumu je využíván, a tím i testován speciální formulář *Parchment Assessment Report*, vytvořený pro potřeby projektu. Formulář se skládá ze čtyř částí (čtvrtá část – mikroskopická analýza – byla přidána až pro druhou polovinu projektu), a je opatřen podrobným

návodem k použití, který obsahuje popis jednotlivých kategorií i názorné fotografie.

V první části formuláře jsou uvedeny obecné údaje o pergamenu: signatura, vlastník, místo vzniku, datace, užití, podmínky skladování v minulosti a v přítomnosti, konzervační ošetření, typ zvířete, z jehož kůže byl pergamen vyroben, barva a další vlastnosti a poškození pergamenu.

Protože historický pergamen je materiál značně nehomogenní, pro podrobnější popis jeho vlastností se volí konkrétní místo, tzv. specifická oblast kruhového tvaru o průměru zhruba dva centimetry. Ve druhé části formuláře se popisují vlastnosti této specifické oblasti nezávislé na straně (rubu či lici) pergamenu – tloušťka, pružnost, propustnost světla apod.

Ve třetí části formuláře se definuje vzhled povrchu obou stran (rubu a líce) specifické oblasti pergamenu odděleně. Určuje se barva pergamenu a jeho případné ošetření, lesklost, zaznamenává se výskyt povrchové kontaminace, chlupových kanálek, zbytků chlupů, pigmentace, vápníku, biologického poškození, poškození vodou či ohněm a odlišné zbarvení. Již zmíněná mikroskopická analýza charakterizuje vzhled pergamenových vláken pod mikroskopem.

V NK ČR jsou prováděny dvě speciální práce, které se týkají první části formuláře. V oddělení restaurování byly v roce 2003 vyrobeny podle středověkých postupů psací pergameny z různých druhů zvířat: telete, ovce, kozy, daňka, srnce a králíka. Pracovní postup byl fotograficky zdokumentován. Celý povrch pergamenů byl zmapován makro i mikrofotografiemi pergamenu v různých stupních zpracování. Fotografie budou využity pro určování druhu zvířete, z kterého byl pergamen vyroben.

Druhá práce se týká biologického poškození

Odhadování tajemství pergamenu v evropských laboratořích

Představení projektu IDAP

Oddělení restaurování Národní knihovny České republiky se od roku 2002 účastní řešení tříletého výzkumného projektu Evropské unie *Improved Damage Assessment of Parchment – Zlepšený odhad poškození pergamenu*¹ (zkratka IDAP). Navrhovatelem projektu a jeho koordinátorem je René Larsen, rektor Školy konzervování při Královské dánské akademii krásných umění v Kodani.

Na řešení projektu se podílí osm hlavních řešitelů, většinou se jedná o vysoké školy:

Škola konzervování, Královská dánská akademie krásných umění, Kodaň, Dánsko; Nadace pro výzkum a technologii Hellas, Institut chemického inženýrství a vysokoteplotních chemických procesů, Patras, Řecko; Londýnská univerzita, Birkbeck College, Velká Británie; Centrum výzkumu konzervování grafických dokumentů, Paříž, Francie; Univerzita v Cardiffu, oddělení optometrie a obrazových věd, Velká Británie; Turínská univerzita, oddělení chemie IFM, Itálie.

Dalšími hlavními řešiteli jsou dvě knihovny –

Královská knihovna, Kodaň, Dánsko a Národní knihovna České republiky, Praha.

Národností zapojených do řešení projektů je ale mnohem víc. Na zahraničních vysokých školách je běžné, že se řešení podobných projektů účastní i zahraniční studenti, a tak se mohlo stát, že na posledním setkání řešitelů, které proběhlo v březnu 2004 v Turínu, byli přítomni kromě již zmíněných Dánů, Britů, Francouzů, Italů, Řeků a Čechů i rodáci ze Srbska, Rumunska, Německa, Švédska, USA, Laosu a Číny.

Výzkumné práce prováděné na vysokoškolských pracovištích začleněných do projektu se většinou zabývají samou materiálovou podstatou pergamenu, kterou je vláknitá bílkovina kolagen s velmi komplikovanou strukturou.² Na základě výsledků chemického, strukturálního a termochemického studia poškození kolagenu jsou vybírány jednoduché nedestruktivní metody – vizuální a mikroskopické – pro odhad poškození pergamenu. Tyto vybrané jednoduché metody budou používány profesionálními pracovníky při hodnocení, konzervování a res-

pergamenu.³ Práce na tomto problému probíhá v NK ČR ve dvou liniích. Při průzkumu rukopisů je vytvářena sbírka fotografií biologického poškození pergamenů, z které budou vybírány příklady do digitálního atlasu poškození. Zároveň jsou v mikrobiologické laboratoři uměle vytvářeny příklady konkrétního mikrobiologického poškození pergamenů. Cílem práce je vytvořit atlas biopoškození pergamenu. Měl by obsahovat základní informace o původci poškození (název, podmínky růstu) a jeho fotografie, fotografie pergamenu po odstranění mikroorganismů a mikrofotografie poškozených kolagenových vláken.

Dosud jsme s využitím formuláře pro hodnocení pergamenů, navrženým pro potřeby projektu, prozkoumali čtyřicet rukopisů z 9.–15. století. Některé rukopisy jsou tvořeny několika odlišnými typy pergamenu (např. broušený a nebroušený), v tom případě se pro každý typ vyplňuje formulář samostatně. Padesát osm formulářů bylo zaneseno do databáze projektu na internetu.

Během průzkumu pro potřeby mezinárodního projektu probíhá i průzkum restaurátorský, rukopisy jsou dále mechanicky čištěny a ukládány do ochranných obalů z nekyselých lepenky, která byla vyvinuta v NK ČR během řešení projektu *Vývoj ochranných obalů pro ohrožený a vzácný knihovní fond*.

Další problematikou, kterou se zabýváme v našem oddělení v souvislosti s řešením projektu IDAP je stanovování hydrotermálních

vlastností pergamenů, konkrétně měření teploty smrštění.⁴ Díky financím z projektu byl zakoupen termosystém FP900 firmy Mettler Toledo s měřicí celou FP82. Pomocí tohoto zařízení je možno prostřednictvím měření teploty smrštění několika vláken pergamenu zjistit celkový stav pergamenu a stupeň jeho degradace.

Organizace řešení projektu

Řešitelský tým se schází každého půl roku, jednotliví řešitelé se střídají v hostitelských rolích. Na schůzkách všichni prezentují své výsledky a oznamují plán práce na další polovinu roku. Každý rok musí být předkládána zpráva s dílčími výsledky a prováděno vyúčtování přidělených financí. V polovině projektu je uskutečněn tzv. „mid-term meeting“ za účasti komisaře Evropské unie. Jestliže jsou výsledky shledány jako nevyhovující, může být projekt zastaven.

Spoluúčast na řešení projektů Evropské unie je velice náročná. Nejde jen o vlastní odbornou práci, která musí být na úrovni odpovídající špičkovým evropským pracovištím v příslušném oboru. Administrativa spojená s vyplňováním různých zpráv a tabulek je opravdu rozsáhlá a zabírá vedoucím řešitelům hodně času a energie. Odměnou za to je možnost práce s předními evropskými odborníky, příležitost navštívit zajímavá zahraniční pracoviště a kontakt s nejnovějšími vědeckými poznatky.

MAGDA SOUČKOVÁ

Kamenický Šenov má novou knihovnu!

Od roku 1990 sídlila Městská knihovna v Kamenickém Šenově (3991 obyvatel, Liberecký kraj) postupně ve třech budovách. První musela opustit pro nevyhovující statiku. Prostory v druhé budově byly pronajaty pouze na pět let, a tak se stěhovala potřetí do místnosti po zrušení České spořitelně. Ani jedny prostory však potřebám knihovny nevyhovovaly. Málo místa všeobecně, téměř žádná možnost zřídit studijní kouty, stísněné prostory pro dětské besedy a další knihovnické akce.

I v rámci těchto omezujících možností se knihovna snažila svou funkci plnit. Čtenářská základna je v našem městě dobrá, využívání knihovny veliké, a tak město začalo hledat východisko.

Pro nové umístění knihovny se jevil ideální využít zrušené prostory v areálu bývalého ředitelství Lustrů přiléhající k budově radnice.

Dotace, kterou pro knihovnu sehnala poslankyně Ing. Jitka Vojtilová, byla využita v neuvěřitelně krátké době. Sama knihovna byla během týdne nastěhována a připravena ke slavnostnímu otevření, jehož se zúčastnil evropský komisař Vladimír Špidla s chotí. Ta jako knihovnice ocenila, že městský úřad nechal vybudovat tak krásnou knihovnu. Poslankyně Jitka Vojtilová si nad ní vzala patronát, starosta města Mgr. Ota Raiter mi pak 29. října 2004 slavnostně předal klíče. A tak má město Kamenický Šenov krásnou novou knihovnu.

Rozšířil se počet internetových míst, prodloužila se výpůjční doba (i na pátek a sobotu), knihovnu navštěvují školní a předškolní děti v rámci besed, byl zřízen Dětský čtenářský klub, pořádají se literární besedy. První proběhla již v prosinci 2004 a byla věnována spisovatelce Anně Hessové, která bydlí v našem městě.

Interiéry nové knihovny si nejvíc pochvalují čtenáři, kteří zde mohou s knihou a časopisy posedět v příjemném prostředí. Velmi pěkný a stále plný je dětský koutek. Zde jsou pohádky, hračky pro děti (věnované naším Klubem handicapovaných dětí), magnetické tabule na hraní, děti si zde čtou a malují. Nová knihovna nyní plně vyhovuje potřebám a přáním čtenářů.

Jsmo velice rádi, že se projekt v tak krátké době podařilo uskutečnit a věřím v plné využívání naší nové knihovny občany města.

DRAHOMÍRA LIPTÁKOVÁ
knihovnaks@seznam.cz

P O Z N Á M K Y :

- 1 Pergamen – odchlupená kůže různých zvířat, vysušená ve vypnutém stavu na rámu, nevyčištěná.
- 2 Vláknitá struktura kolagenu – řetězec aminokyselin je zkroutěn do levotočivé šroubovice, tři tyto šroubovice navzájem kolem sebe ovínuté a mající společnou osu tvoří molekulu tropokolagenu. Pět molekul tropokolagenu, vzájemně posunutých o určitý interval, tvoří mikrofibril. Mikrofibrily se dále sdružují do fibril a větších vláknitých útvarů.
- 3 Biologické poškození pergamenu – obecně označuje poškození materiálů působením živých organismů: v našem případě mikroorganismů (bakterie, plísně, aktinomycety), hmyzu a obratlovců (hlodavci).
- 4 Teplota smrštění – teplota, při které dochází ke smrštění molekul kolagenu během zahřívání ve vodě. Vyšší teplota smrštění ukazuje na vyšší fyzikální a chemickou stabilitu pergamenu a tím i na nižší stupeň poškození.

FAKTA O REKONSTRUKCI

- Investor: Město Kamenický Šenov za významného příspěví státních prostředků
- Patron akce: Ing. Jitka Vojtilová, poslankyně PSP ČR
- Stavební dozor: Libor Šimeček
- Odborná část knihovny: Drahomíra Liptáková
- Sponzor sklárské knihovny: Preciosa a. s. Lustry Kamenický Šenov
- Projektové řešení – stavební část: HBV. s. r. o., Česká Lípa (Radek Voce)
- Elektroinstalace: Ing. Josef Hric, Děčín, Zdeněk Vácha

- Interiér: Ateliér Biblio, Praha (Ing. arch. Ivana Bulvasová, Ing. arch. Kateřina Hořavová)
- Zhotovitel stavební části: Gedos spol. s r. o., Česká Lípa (stavbyvedoucí Petr Palička)
- Zhotovitel elektro: ETS Nový Bor a. s. (stavbyvedoucí Vladimír Urban)
- Zhotovitel interiéru: ORFIS s. r. o. Jablonec nad Nisou (vedoucí realizace Ing. Dana Poláková)
- Termín realizace: zahájení 17. května 2004, dokončení 27. října 2004, slavnostní otevření 29. října 2004
- Náklady stavby: investiční náklady: 8 470 000 Kč

Digitální projekty a programy v České republice a v angloamerické oblasti

1. část

Téměř do všech veřejných knihoven je zaveden internet a stále více jsou využívány elektronické zdroje. Čtenář tedy může najít informaci nebo získat dokument, který se ve fondech knihovny přímo nenalézá. Veřejné knihovny mezi sebou kooperují na základě meziknihovní výpůjční služby, a tím zprostředkovávají svým uživatelům přístup k co možná nejširšímu výběru. Další možnost obohacení knihovního fondu veřejných knihoven představuje využití volně dostupných digitálních knihoven na internetu. Protože v současnosti není k dispozici přehled existujících digitálních knihoven a jejich URL, vytvořila jsem seznam těchto knihoven, jak z České republiky, tak i z angloamerické oblasti. Následující přehled není samozřejmě zcela vyčerpávající, protože počet digitálních knihoven je velmi proměnlivý, mnohé vznikají, ale i rychle zanikají.

Doufám, že níže popsané digitální knihovny se stanou jedním z využívaných a užitečných informačních pramenů.

Jednotlivé digitální knihovny jsou rozděleny do tematických celků, u každé z nich je pro jednodušší vyhledání uvedeno URL, dále řešitel a stručný popis.

Jednotlivé digitální knihovny a jejich projekty v ČR

Digitální knihovny a jejich projekty jsem rozdělila do sedmi skupin, k sobě jsem přiřadila projekty, které spolu souvisejí (buďto tematicky, nebo institucionálně):

1. Projekty digitálních knihoven Národní knihovny České republiky
2. Digitální knihovna „Český parlament“
3. Chrudimsko digitálně
4. Projekty zpřístupňující historické dokumenty
5. Malé soukromé knihovny zveřejněné na internetu
6. Právnícké knihovny
7. Speciální digitální knihovny pro zrakově hendikepované

Do této skupiny jsem zařadila i speciální di-

gitální knihovny pro zrakově hendikepované, protože veřejné knihovny by měly poskytovat informace všem uživatelům bez ohledu na jejich zdravotní stav.

Projekty Národní knihovny ČR

Národní knihovna se svou činností podílí na realizaci světových programů vyhlášených UNESCO, IFLA, G7 a dalšími mezinárodními institucemi. Tyto programy doporučují určité standardizované chování, jehož účelem je ochrana a záchrana kulturního dědictví a všeobecné usnadnění přístupu k informačním zdrojům všeho druhu.

Projekty, které patří do oblasti digitálních knihoven jsou: Memoriae Mundi Series Bohemica z mezinárodního projektu Bibliotheca universalis a Digitální knihovna.

Memoriae Mundi Series Bohemica

URL: <http://digit.nkp.cz>

Řešitel: Adolf Knoll

Popis

Projekt Memoriae Mundi Series Bohemica je součástí mezinárodního programu Bibliotheca Universalis. Memoriae Mundi Series Bohemica je digitalizační program, který byl vytvořen Národní knihovnou ČR ve spolupráci se soukromou firmou Albertina icome Praha. Tento program je rozvíjen na bázi SGML: byl vytvořen speciální formát DOBM, který kombinuje výhody HTML jako komunikačního standardu WWW s obsahově orientovaným přístupem.

Digitalizovány byly rukopisy a staré tisky Národní knihovny s cílem usnadnit k nim přístup, aniž by se tyto křehké materiály musely vystavovat.

Demonstrativní CD-ROM byl zveřejněn už v roce 1993, jeho obsahem jsou vzácné rukopisy a jiné dokumenty z historických sbírek Národní knihovny, které jsou doprovázeny anotacemi v češtině, angličtině a francouzštině. Další série CD-ROM začala v květnu roku

1995 zveřejněním dalších dvou disků. Národní knihovna postupovala tak rychle, protože měla velmi pokročilý program digitalizace (na internetu bylo plně dostupných víc než deset starých rukopisů).

Z uvedeného seznamu se dostaneme na titulní stránku projektu, kde jsou uvedeny podrobnosti, kdo se projektu zúčastnil, publikace, úvod, technické standardy apod.

K samotnému projektu je několik přístupových cest:

1. využitím odkazu www.manuscriptorium.com
2. využitím odkazu *Database of Digitized Manuscripts*

Poněkud zavádějící je odkaz na Digital library, který odkazuje na jiný projekt Národní knihovny (viz dále).

Pokud použijeme jeden ze dvou výše uvedených odkazů dostaneme se na úvodní stránku samotného projektu, kde máme možnosti zvolit si jazyk (češtinu, němčinu nebo angličtinu) a klepneme na odkaz *vstoupit*.

Na následující stránce se objeví formulář, který obsahuje následující vyhledávací pole:

1. *Uložení* – implicitně je nastaveno *kdekoliv*, ale počítač nabízí možnosti, ze kterých si majitel může vybrat.
2. *Majitel* – implicitně je nastaveno *jakýkoliv*, ale počítač nabízí možnosti, ze kterých si uživatel má možnost vybrat.
3. *Kde hledat*: vyhledávat se může podle *titulu, autora, slov v dokumentu*.
4. *Rejstřík* – pokud si uživatel není jistý, může využít této funkce, která mu nabízí abecedně seřazený seznam dokumentů, ze kterých může vybírat.

Po zadání dokumentu se objeví bibliografické údaje o dokumentu, krátká anotace a digitalizované ukázky dokumentu.

Pokud se zadá přístup ke kompletnímu digitálnímu dokumentu, měl by se zobrazit kompletní online přístupný digitální dokument, bohužel to ještě nefunguje u všech materiálů.

Vyhledávat můžeme ve třech režimech: základním, kombinovaném a expertním.

- **Základní vyhledávání** jsem popsala výše.
- **Kombinované vyhledávání** používá operátory and, or. Může se vyhledávat podle globálního indexu, titulu a anotace, přičemž každé z těchto polí má své další pole (signa-

tu, rok vydání.). Můžeme rovněž používat funkci rejstřík.

- **Expertní vyhledávání**, kde můžeme rovněž používat operátory, ale vyhledávání se omezuje na pole globální index.

Digitální knihovna

URL: <http://www.cdh.nkp.cz>

Řešitelé: Adolf Knoll, Jiří Polišenský, Ivan Ljubka

Popis

Základním cílem projektu Digitální knihovna je zpřístupnit vzácné dokumenty z knihoven ČR, jež tvoří důležitou součást národního kulturního dědictví, specializovaným skupinám uživatelů i nejširší veřejnosti. Tento projekt vznikl proto, aby se data obsažená zejména v projektech Memoriae Mundi Series Bohemica a Kramerius efektivně poskytla široké veřejnosti. Zpřístupňuje se v něm také povinný výtisk digitálních zvukových nahrávek (audio CD), jehož odběratelem je Národní knihovna ČR a který musí dlouhodobě uchovávat a zpřístupňovat. Digitální knihovna zpřístupňuje pomocí internetu digitální produkty, a tím de facto realizuje především prostřednictvím sítě veřejných knihoven svobodný přístup k informačním zdrojům.

Jak už bylo řečeno, projektu se mohou zúčastnit i ostatní knihovny v České republice i jiné instituce, které produkují digitální data. Podmínkou proto, aby mohly využívat kapacit Digitální knihovny je to, že musí dodržovat její standardy: používat formát DOBM, příp. jeho návazných modifikací a konkretizací, včetně jeho případných pokračovatelů. Standard DOBM je standardem UNESCO (Paměť světa) pro dokumenty vyrobené na základě digitalizace. Správcem standardu DOBM je Národní knihovna ČR a Albertina icome Praha.

Provoz projektu Digitální knihovna, který zajišťuje Národní knihovna ČR, je realizován formou účelového financování podprogramu VISK4 (Veřejné informační služby knihoven). Podprogram VISK 4 umožnil spuštění a provozování velké archivní a zpřístupňovací kapacity pro digitální dokumenty. V roce 2000 byly vytištěny okruhy dokumentů, které byly v první řadě zpřístupněny Digitální knihovnou a zároveň byl zahájen její zkušební provoz.

Provoz Digitální knihovny vychází z jejího automatického archivu o velké kapacitě a návazného systému online zpřístupnění uložených dat.

Přístup k Digitální knihovně klade jisté požadavky i na koncový počítač uživatele. Pro prohlížení Digitální knihovny je nutný prohlížeč webových stránek (nejlépe Netscape, verze 4,5 a vyšší). Do prohlížeče je třeba nainstalovat tyto zásuvné moduly:

- *ImGear* pro manipulaci s klasickými obrazovými formáty.
- *Plug-in modul DjVu* pro manipulaci s obrazy DjVu.

Digitální obrazy jsou k dispozici ve formátech JPEG pro rukopisy a noviny a TIFF pro noviny (pouze u černobílých jednobitových obrazů). K prohlížení formátu JPEG a TIFF je vhodné použít zásuvný modul (plug-in) ImGear. Tento zásuvný modul není funkční v prostředí Internet Exploreru pro formát JPEG. Digitální obrazy je možno nechat dynamicky konvertovat

do formátu DjVu. Výhodou je menší objem přenášených dat a možnost manipulace s obrazem v obou hlavních prohlížečích.

Přístup k programu je umožněn jen registrovaným uživatelům. Pro registraci je nutné vyplnit registrační formulář: *jméno, příjmení, zadat uživatelské jméno, zadat heslo, kontrolu hesla, kontaktní e-mail*.

Registrovaný čtenář může vyhledávat ve fondu, který je rozdělený do tří částí: *periodika, rukopisy, monografie*.

Uživatel může volit mezi prohlížením a vyhledáváním.

Prohlížení je velice intuitivní. Klepneme na oddíl, který nás zajímá, objeví se abecedně seřazená písmena. Když některé vybereme, ukáží se materiály, které jsou k dispozici. Z nabídky zvolíme materiál, který nás zajímá.

Vyhledávání – zde zvolíme název dokumentu, který se pak zobrazí.

VESNA ŠKODOVÁ (Vesna.Skodova@seznam.cz)

POZNÁMKA:

1 Více viz Manifest UNESCO o veřejných knihovnách a Zelená zpráva o úloze knihoven v moderním světě (Národní knihovna Praha: Informace pro knihovny: Zelená zpráva o úloze knihoven v moderním světě. [online]. [19. února 2005]. Dostupné na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php?page=08_Spo/strategie_03_05.htm, (Manifest UNESCO o veřejných knihovnách. [online]. [19. února 2005]. Dostupné na <http://www.knihovna.cz/unesco.htm>)

Kampaň na podporu četby získala cenu Louskáček 2004

Série tří plakátů na propagaci četby *Přečti si to dřív než Hollywood*, kterou pro Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR připravila agentura Leo Burnett Advertising, získala cenu Louskáček Grand Prix 2004. Louskáček je prestižní soutěž o nejlepší a nej kreativnější českou reklamu, kterou každoročně pořádá Art Directors Club České republiky ve spolupráci s Asociací komunikačních agentur a Asociací producentů v audiovizí. Louskáček je součástí Art Directors Club of Europe Awards. Vítězné práce tak automaticky postupují do této významné evropské soutěže, která se koná v Barceloně. Vyhlášení výsledků proběhlo na slavnostním večeru 5. dubna 2005.

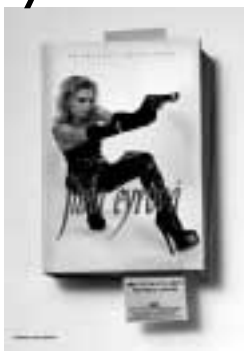
Plakáty byly vydány v nákladu 6000 výtisků a distribuovány do více než 400 knihoven, které zajistily jejich vylepení na veřejných místech, viz <http://skip.nkp.cz/akcTyden04plak.htm>. Plakáty se snaží vyvolat humorný kontrast mezi titulem klasického románového díla a vizualizací, jež odpovídá obsahově posunutému možnému hollywoodskému zpracování. Měly by s humorem a nadsázkou oslovit především tu část

zejména mladší populace, která má často sklon preferovat „rychlejší a pasivnější“ kulturu – televizi, kino a internet. Řada průzkumů prokazuje, že nová média stále častěji ovlivňují schopnost člověka číst a vnímat rozsáhlejší texty. Nízká úroveň čtenářské gramotnosti současně výrazně omezuje schopnost člověka se vzdělávat. To je ovšem v přímém kontrastu s vývojem společnosti, která svou perspektivu vidí především ve vzdělaných lidech.

Kampaň na podporu četby a plakáty se staly předmětem živé diskuze jak mezi knihovníky, tak i v jiných oblastech, viz:

<http://www.skaut.cz/rovernet/article.php?story=2004121314132459&mode=print>
<http://www.ikaros.cz/Clanek.asp?ID=200410014>

VÍT RICHTER

Knihovnická dílna 2005

Tradiční akce Sekce veřejných knihoven – Knihovnická dílna – se uskutečnila ve dnech 20. a 21. 4. 2005 v malém sále Městské knihovny v Praze.

I přes poněkud delší odmlku – poslední dílna se konala v roce 2002, vzbudila zájem účastníků, během dvou dnů se jich v malém sále pražské Městské knihovny vystřídaloby zhruba sto padesát. Někteří posluchači využili možnosti navštívit jen část programu, jiní se zájmem sledovali všechny tři programové bloky.

První část byla věnována pátému výročí soutěže Knihovna roku. Moderátorka Mgr. Milena Kodýmová pozvala zástupce vítězných knihoven z jednotlivých ročníků:

- Knihovna roku 2000 – Místní knihovna Brodek u Přerova
- Knihovna roku 2001 – Obecní knihovna Horní Lidče
- Knihovna roku 2002 – Místní knihovna v Sepekově
- Knihovna roku 2003 – Obecní knihovna v Jindřichovicích pod Smrkem
- Knihovna roku 2004 – Místní lidová knihovna v Kostomlatech pod Milešovkou.

Knihovnice z Horní Lidče, která musela na poslední chvíli svou účast odříci, poslala informaci o tom, jak žije Knihovna roku 2001. Ostatní plně využily technických možností prezentace a účastníkům předvedly, co všechno se v jejich knihovnách děje ve prospěch uživatelů.

Druhá část odpoledne patřila bloku pořadatelů s trochou nadsázky nazvaného *Internet naplno, anebo ležící a spící?* Moderátor Ladislav Zoubek stejně jako hosté, které pozval, ukázali, že knihovněm lépe svědčí „naplno“. Úvodem zhodnotil právě uplynulý *Měsíc internetu* Vít Richter z NK ČR. Stejně jako v loňském roce byly knihovny významnou součástí kampaně BMI. Nicméně i přes stále se zvyšující počet knihoven, které se připojily pořádáním vlastních akcí pro své uživatele, početně převažují knihovny, které zatím možnosti propagace v rámci BMI nemají zájem využívat nebo vy-

užívat nedovedou. Následovala aktuální informace o projektu internetizace knihoven. Momentálně je v plném proudu a je možné se do něj zapojit, než tato možnost pro knihovny skončí.

Otázkou *Co na knihovnický web?* se ve svém příspěvku zabýval Aleš Brožek, známý svým hodnocením knihovnických webů v časopisu Čtenář a v pravidelné rubrice Ikara.

V prezentaci vítězné webové stránky soutěže *Biblioweb 2005* v kategorii obec do 20 000 obyvatel představila Zdeňka Honzátková koncepci a tvorbu webové stránky Městské knihovny v Ústí nad Orlicí, která může inspirovat knihovny promyšleným a praktickým přístupem ke zajišťování knihovnických služeb prostřednictvím internetu.

Internetové téma zakončila prezentace webu obce Pozdeň, která získala 3. místo v kategorii Nejlepší webová stránka v soutěži Zlatý erb 2005. Zkušenosti při využití internetu v malé obci mohly být podnětné mimo jiné pro ty, kteří mají dojem, že internet v malé obci vlastně není potřeba.

Součástí programu prvního dne Dílny bylo *Křeslo pro hosta*, do kterého symbolicky usedl prof. PhDr. Josef Jařab, CSc. Jeho vystoupení bylo příležitostí podívat se na postavení knihoven z intelektuálního nadhledu člověka, který ve své široce orientované praxi dokáže pojmenovat řadu úkolů, s nimiž v místech svého působení mohou knihovny pomoci při vzdělávání a kultivaci jednotlivců, ale také při rozvoji občanské společnosti.

Druhý den dílny zahájila informace sponzora SKIP – firmy Ceiba, s.r.o., o materiálech pro technické zpracování a opravy knih, která jistě zaujala ty, kteří ještě nemají s praktickým využitím specializovaných pomůcek zkušenosti.

Převážná část dopoledního programu druhého dne Knihovnické dílny 2005 byla věnována příkladům komunitních aktivit knihoven. V úvodní přednášce představila moderátorka Zlata Houšková z NK ČR termín *komunitní*,

který v souvislosti s prací knihoven stále více nabývá na významu a postupně se stává součástí jejich terminologie.

V následujících prezentacích jsme přiblížili alespoň některé z projektů, se kterými mají jejich nositelé pozitivní zkušenosti a mohly by být zdrojem inspirace pro ostatní.

Blanka Tauberová z MěK Sedlčany ukázala, jak projekt LUKÁŠEK, který knihovna zpracovala a uvedla do života, dokázal propojit různé skupiny obyvatel města. Větší část aktivit se již nyní odehrává mimo působnost knihovny, i když ta zůstává určitým centrem, kam se sbíhají výsledky projektu a prezentují se dále. Vedle pozitivního dopadu na rozvoj sociálního kapitálu ve městě zaregistrovala knihovna mimo jiné i nárůst počtu svých návštěvníků.

Milena Kodýmová informovala o Roku pravdy, který iniciovala v Místní knihovně Jarošov nad Nežárkou. Do oslav 100. výročí regionálního autora, kněze Pravdy zapojila obce, ve kterých autor žil a tvořil, obyvatele těchto obcí, odborné instituce. Oslavy byly nebývale úspěšné, účast a zájem veřejnosti předčil všechna očekávání. Marie Pokorná z MVK Vsetín seznámila nejen s příklady aktivit, kterými se knihovna snaží působit na veřejnost ve svém regionu, zároveň také stručně informovala o přípravě projektu, který knihovna připravuje v rámci výzvy pro podporu ze strukturálních fondů EU.

Zdeňka Daňková referovala o zapojení knihoven okresu Šumperk do projektu pomoci dětskému hospici v Malejovicích *Podrav od*

nás. Pohlednice pro prodej ve veřejné sbírce a potom v dražbě malovaly děti z desítek knihoven v okrese a v partnerském městě Nysa v Polsku.

Renata Mauserová představila Máchovskou tradici v knihovně v Doksech, propojení s aktivitami informačního centra a řady dalších pořadatelů.

O práci s národnostními menšinami v podmínkách pražských knihoven informovaly ve své prezentaci R. Pachmanová a J. Varyšová.

Závěr dílny patřil prezentaci Víta Richtera, ve které nastolil otázku měření kvality činností veřejných knihoven. Jedním z nástrojů je využití nedávno vydaných Standardů VKIS. Existují ale i jiné možnosti. V některých zemích knihovníci využívají k porovnání svých výkonů tzv. benchmarking. Využijeme jej také v našich podmínkách? Uvítají knihovníci jeho přípravu? Otázka mířila nejen k přítomným účastníkům, bude předmětem další diskuze. (Článek o benchmarkingu chystáme i pro Čtenáře – pozn. red.) Dvoudenní setkání knihovníků prezentovalo činnost knihoven z několika pohledů. Podle reakcí některých účastníků témata zaujala, ve snaze získat další názory a náměty do budoucna připravili pořadatelé anketu. Její výsledky budou inspirovat při rozhodování, jak připravit knihovnickou dílnu v příštím roce. Zda knihovnickou dílnu pořádat, rozhodli účastníci sami – na všech vyplněných anketních listcích stálo: ANO pořádat knihovnickou dílnu.

ZDEŇKA DAŇKOVÁ
 dankova@knihovnaspk.cz

P O Z N Á M K A :

Prezentace účastníků a fotografie najdete na webové adrese sekce veřejných knihoven SKIP
 <http://skip.nkp.cz/odbSV.htm>
 Článek byl publikován také v květnovém vydání časopisu Ikaros.

Čtenář se omlouvá >

Ve čtvrtém čísle Čtenáře byly na stranách 139–140 publikovány články ke 150. výročí vydání Babičky Boženy Němcové. Bohužel se tam nedopatřením nedostal údaj o tom, odkud byly převzaty. Tímto se čtenářům a redakci spřáteleného periodika omlouváme a své opomenutí napravíme alespoň dodatečně: Rok Babičky Boženy Němcové: / oddělení služeb knihovnám. – In: U nás : knihovnicko-informační zpravodaj Královéhradeckého kraje. – ISSN 0862-9366. – Roč. 15., č. 1 (2005), s. 38–39.

K 150. výročí prvního vydání Babičky Boženy Němcové: / Aleš Fetters. – In: U nás : knihovnicko-informační zpravodaj Královéhradeckého kraje. – ISSN 0862-9366. – Roč. 15., č. 1 (2005), s. 39–40.

Sukova cena 2004 a nové tituly pro děti a mládež

Pod mottem *Naše knihy umí létat* byly 6. dubna 2005 v Památníku národního písemnictví vyhlášeny výsledky 12. ročníku ankety SUK – Čtème všichni. Sukova cena je pojmenovaná po Václavu Františkovi Sukovi, meziválečném historikovi literatury pro děti a mládež, organizátoru akcí podporujících vydávání kvalitních dětských knih a zakladateli Sukovy knihovny, která se jako jediná v Čechách a na Moravě specializuje na tuto oblast.

Národní pedagogická knihovna Komenského v čele s paní Ivanou Hutařovou seznámila s výsledky hlasování dětí, knihovníků Klubu dětských knihoven SKIP a učitelů. Sukova cena je mezi jinými mediálně uznávanými cenami popelkou, která ale svým významem mnohé překračuje. V čem? Pokud chceme mít kulturní a vzdělaný národ, který bude číst a vnímat literaturu jako zdroj obohacující lidskou bytost, musíme pro to něco udělat. A vyhlásování cen za účasti dětí z různých koutů republiky je právě jedním z takových počinů. Prostřednictvím knihoven sem přijely například děti z Dobříše, Dvora Králové, Jindřichova Hradce, Nového Bydžova, Turnova a dalších měst. Třeba ty ze Sobotky sehrály dvě představení, zaujala zejména dramaturgie pásma veršů Mileny Lukešové a Jana Kašpara.

Předávání cen se zúčastnili rovněž autoři a ilustrátoři. Byli mezi nimi například Eva Bernardinová, Petra Braunová, Ivona Březinová, Martina Drijverová, Iva Procházková, Pavel Šrut, z ilustrátorů Jiří Fixl, Zdeňka Krejčová, Galina Miklínová, Josef Paleček, Jana Sigmundová a Eva Sýkorová – Pekárková. Význam akce podtrhovala i přítomnost náměstka MŠMT Jaroslava Milnera a ředitelky Ústavu pro informace ve vzdělávání Pavly Zieleniecové. Všichni jsme se sešli kvůli oceněným knihám.

Dětská anketa podle očekávání vytáhla na přední místo další díl o kouzelnickém synkovi – *Harry Potter a Fénixův řád* J. K. Rowlingové (Albatros), filmový příběh z pera Miroslavy

Besserové *Snowboardáři* (Formát) a fantasy *Christophera Paoliniho Eragon* (Fragment). Toto ocenění dětskými čtenáři je spjato s trendem vyhledávání příběhů, které jsou jim blízké polohou fantazijního světa a atraktivností filmového ztvárnění. Ale seznam nejčtenějších knih čítá dvacet titulů, v němž se v posledních letech vyskytují knihy na motivy filmových příběhů (*Shrek, Medvědí bratři*), klasičtí autoři literatury pro děti (*Astrid Lindgrenová, Erich Kästner*) i nové pohádkové romány (*Flavia Bujor Kameny osudu*), překladové detektivní příběhy s dětskými hrdiny z anglické a německé oblasti (*Thomas Brezina, Joachim Friedrich, Enid Blyton*) – převážně populární série vstupují do příběhů plných záhad, humoru a naplňují touhu dětských čtenářů sdílet příhody se stále stejnými hrdiny.

Mezi novými českými tituly, které získaly také ocenění knihovníků, je pohádkový příběh *Pavla Šruta Verunka a kokosový dědek* (Brio), v němž autor rozehrál motiv kouzelného kokosového dědka, který přijde hlavní hrdince poštou na Štědrý den. Spolu s reálnými příhodami na každý den v roce čtème působivé vyprávění o touze po dědečkovi, která se, jak to bývá v pohádce, nakonec vyplní. Autorovu schopnost vyprávět o radostech a smutcích postav všech generací z humorného nadhledu oživují vynalézavé ilustrace Galiny Miklínové.

V anketě učitelů byly oceněny mladší autorky jako je *Ivona Březinová* s knížkou *Teta to plete* s ilustracemi Evy Sýkorové–Pekárkové (Albatros) nebo *Petra Braunová* s novelou se závědějícím názvem *Česká služka aneb Byla jsem au-pair* (Albatros). Barvitý autobiografický příběh o zkušenostech profesie „óperka“ ve Francii a Belgii je vyprávěn v ich-formě a řadíme jej k hodnotné a zároveň čtivé literatuře. Pohotový humoristický úsudek o stylu života a rodinných zvyklostech odkrývá hlubší smysl díla, který vede čtenáře k zamyšlení nad odlišnými způsoby výchovy, samozřejmostí výpomoci ve výchově dětí a v domácnosti, ale zejm-

na nad vztahem zaměstnavatelské rodiny k „české služce“, spojené s kuriózními situacemi, vyjadřujícími nevědomost i nezáměr o její domovskou zemi. Hlubší společenské kořeny má liberální postoj žáků k učitelům ve Francii nebo překvapivé trávení volného času dětí v rodině interpretů vážné hudby.

Dvojiho ocenění – od knihovníků i učitelů – se dostalo **Martině Drijverové**, zkušené autorce pro děti, která nyní přišla s titulem **České dějiny očima Psa** (ilustroval Petr Urban a vydal opět Albatros). Vtipný a erudovaný průvodce českými dějinami od praotce Čecha až po Mistra Jana Husa tak rozšiřuje povědomí mladých čtenářů o minulosti, který by se mohl stát konkurentem mezi dětmi a mládeží oblíbené řady *Děsivé dějiny*. Ke kulturní výbavě člověka patří i prožitek nebo alespoň znalost kulturních obyčejů, mezi učitelé oceněnými knihami byla uměleckonaučná publikace z edice Oko Albatrosu **České zvyky a obyčeje Aleny Vondruškové** s ilustracemi Kamily Skopové.

Z dalších oceněných za přínos k rozvoji dětského čtenářství jsem si ponechala dva autory, jejichž renomé je již mezinárodní. **Iva Procházková** napsala příběh *Kryštofe, neblbni a slez dolů* (Albatros) o klukovském přátelství, jeho křehké rovnováze a životních trablech současnosti (ilustrovala Zdeňka Krejčová). Vyprávění autorka rozehrává z jedné situace, která dovede hrdinu na těžce přístupnou skálu, odkud se vrací mezi své, obohacen o nový, zralejší pohled na vztahy ke svým blízkým.

Cenu knihovníků dostal román *Dívka s pomerančí Josteina Gaardera* (ilustrovala Renata Fučíková), světově proslulého norského autora zejména románem o dějinách filozofie pro mládež (a nejen pro ni) *Sofiin svět*, který je

již u nás zavedeným autorem i díky výtečným překladům Jarky Vrbové. *Tajemství karet* (1997) je příběhem o cestě za matkou, v němž prolínání dvojí roviny textu, reálné a fantazijní, má noetický rozměr. V *Dívce s pomerančí* čteme opět text v textu, jejichž propojením se dostáváme k pochopení významu románu. Chlapec čte příběh lásky svého před jedenácti lety zemřelého otce a přitom prožívá svůj současný život, opředen otázkami o nekonečnosti vesmíru a našem bytí. Dopis, který je po celou dobu skryt ve starém kočárku, přinutí všechny členy rodiny zastavit se a zamyslet. V předtuše smrti píše otec otevřeně o vztazích ke svým blízkým, zejména matce, a klade otázky po smyslu našeho současného života, které vstupují do transcendentního vnímání. Předurčuje a ovlivňuje výchovu svého syna (společný zájem o Hubbleův teleskop nebo v radách, co by si měl přečíst) a je tak úcasten jeho dospívání. Román *Dívka s pomerančí* překračuje horizont věkového určení dětského čtenáře a je z hlediska recepce dílem univerzálním. Takové jsou i současné obrázkové knihy (bilderbuch) s pohádkovými filozofujícími příběhy (**Jiří Černický O Sasance** (dokument z pohádky), tvorba **Magdalény Wagnerové**).

Obtížně je zařaditelná výjimečná kniha **Pavla Kočího** (ilustrace Martin „Maťo“ Mišík) *Odložené životy* (Múzy dětem), soubor povídek, který byl inspirován vyprávěním dětí z dětských domovů. Ale stejně jako v těchto tragických příbězích je nakonec skryta naděje, tak i všechny zúčastněné potěšila zvedající se úroveň knih pro děti a zájem o ni.

JANA ČEŇKOVÁ
j.cenkova@centrum.cz

Do čísla přispěli >

■ **PhDr. Jana Čeňková** – Pedagogická fakulta UK v Praze ■ **PhDr. Miloš Kvapil** – MK v Prostějově ■ **Mgr. Martin Kvítek** – Zemědělská a potravinářská knihovna ÚZPI ■ **Martin Ledinský, DiS.** – Ústav výpočetní techniky UK v Praze ■ **PhDr. Jitka Ledvinová** – DOM Dům na půli cesty ■ **PhDr. Jan Meier** – MK v Broumově ■ **PhDr. Jiří Polišenský** – NK ČR ■ **Ing. Magda Součková** – NK ČR

Osudy Dona Quijota v českém umění

První český překlad nesmrtelného románu španělského spisovatele Miguela Cervantese de Saavedra *Don Quijote*, byť neúplný, se objevil teprve před necelými sto padesáti lety, roku 1864 jako „kratochvilné čtení pro lid“. Úplný překlad tohoto „všelidského, i když zároveň bytostně španělského románu“ se objevil o trochu později, v letech 1866 až 1868. Od té doby se objevila celá řada dalších překladů, které svědčí o nesmírné popularitě této knihy u nás; některé z nich doznaly několika vydání. Příkladné novely pronikly do lidové četby překladem už v r. 1838. Znamená to, že už od počátků moderní české literatury byl pro české čtenáře tento španělský spisovatel velkou postavou světové literatury a v jejich povědomí zůstává už více než sto padesát let. V českém romantismu se stala jedním z vůdčích esteticko-uměleckých a poetických principů „*touha po plném prožitku, uplatnění individua, svoboda a pravdě*“, tak, jak se jeví ve skutečně mistrovské podobě u Cervantese. Ústy svého nesmrtelného hrdiny vyjadřuje Cervantes myšlenky, jež se měly stát vůdčí ideou člověka romantismu a přejít pak i do moderního světa a zůstat věčnými ideály – ideály svobody.

Avšak toto setkání české veřejnosti zdaleka nebylo první. Originál *Dona Quijota* pronikl do českého prostředí daleko dříve, prakticky hned po jeho vydání. První písemná informace, která se zachovala, svědčí o tom, že v červnu roku 1620 se dostal jeden výtisk do rukou čtenáři, jenž jej nepochybně četl, neboť ve Španělsku narozený a vychovaný adresát, po matce Španěl – olomoucký kardinál Dietrichstein, znal španělštinu dokonale. Týž rok byl dokonce Donem Quijotem nazván poražený český vzdorokrál Fridrich Falcký, což předpokládá povědomí o této postavě u nás už nedlouho po vydání knihy.

První madridské vydání najdeme v bývalé roudnické lobkovické knihovně (uložené donekdávna v Národní knihovně v Praze); nedávný soupis španělských tisků v našich nejdůležitějších

šich knihovnách ovšem ukázal, že tu najdeme hned několik výtisků prvních vydání.

Ponoříme-li se do četby druhého dílu *Dona Quijota*, najdeme tam plných 28 kapitol líčících pobyt rytíře a jeho zbrojnoše v sídle jednoho vévodského páru. Vévoda i vévodkyně dokázali rozeznat tragickou výsostnost mravního heroismu, ovládajícího Dona Quijota, a hloubku sice naivní, ale počestné přímosti a ryzí dobré vůle, kterou ztělesňuje Sancho Panza. Jak prokázal již dávno Václav Černý, vévodský pár měl svůj skutečný předobraz, podobně jako nebyly vymyšleny větrné mlýny, s nimiž předtím Don Quijote bojoval. Jak zjistil už v 18. století Juan A. Pellicer, vévodou, který hostil našeho hrdinu a který sloužil jako model hostitele, byl Carlos de Borja a jeho žena Marie Luisa z Villahermosy, dcera Ferdinanda Aragonského, pátého vévody z Villahermosy, a Juany, rozené z Pernštejna.

Podobu Marie Luisy namaloval roku 1592 Juan Pantoja de la Cruz, jeden z předních malířů dvorského portrétního okruhu oné doby v Madridu, a dnes je vystaven v restituované lobkovické sbírce v Nelahozevsi. Jelikož vévodové z Villahermosy sídlili (a dodnes sídlí) v paláci v obci Pedrola poblíž Zaragozy, byli tedy podle Cervantese Don Quijote a Sancho Panza imaginárními hosty právě tam. Ať už je skutečnost jakákoliv, pochopíme, že bylo vícero motivů pro to, aby se první vydání slavné knihy ocitlo právě v roudnické knihovně. Tím však rané historické vazby nekončí.

O tom, že *Don Quijote* měl u nás už dávno čtenáře oddané a vášnivé, svědčí případ hraběnky Anny Paarové, která určila roku 1725, aby v obci Budišov u Třebíče na jejím panství byla postavena věž kostela ve tvaru, který vyčetla z popisu v Cervantesově románu. Tento příklad, v Evropě zcela ojedinělý, ukazuje lépe než cokoli jiného, jak hluboko zasahovala četba knihy čtenáře v našem prostředí.

Můžeme navíc předpokládat, že *Don Quijote* byl čten vedle španělského originálu i v jiných

jazycích, zvláště italštině a francouzštině. Potvrzují to někdy bohatě ilustrované exempláře, dochované v našich historických knihovnách, či grafické listy vyřezané z některých exemplářů a dochované v zámeckých či galerijních sbírkách. Těm, kdo neovládali jazyky jihozápadní Evropy, posloužila i vydání německá, zvláště v období romantismu.

Tak se nastoluje otázka, kdy vlastně se objevuje poprvé v českém umění znázornění Cervantesova hrdiny. Ilustrátorské prvenství drží nepochybně **Karel Purkyně** a **Quido Mánes**, kteří ilustrovali první český překlad. Avšak v malířském ztvárnění mají předchůdce v Eduardu Svobodovi, který Dona Quijota, spolu s jeho ideálem – Dulcineou, znázornil v rámci série významných literárních osobností. Svou olejomalbou otevírá dlouhou řadu Donů Quijotů v českém výtvarném umění, která se neustále rozšiřuje, a v díle některých umělců dosáhla až stovek prací (např. u Karla Součka), či desítek ilustrací, které ovšem nejsou motivovány zakázkou ilustrovat knihu, nýbrž daleko hlubším poměrem umělců k tomuto literárnímu hrdinovi, ba přímo ke ztotožnění s jeho heroickým bojem za ideály.

Cervantes dokázal tragikomickou postavu svého rytíře vykreslit tak sugestivně, že se jeho slova stala téměř receptem pro mnoho ilustrátorů. Není náhodou, že zvolil typ vytáhlého a vychrtlého obstarožního muže s rysy askety a idealisty, jemuž „vyschl mozek“ od samého čtení. Tyto vlastnosti odpovídají totiž dobově rozšířené teorii humorální patologie, která zdůrazňovala kvantitativní neúměrnosti jako příčinu nemoci. Není divu. V povědomí žije totiž „staletími prověřená souvztažnost dispozice k sebeobětování s asthenickým typem“.

Výtvarně neměnný typ obou hlavních hrdinů Don Quijote a Sancho Panza zafixoval v podstatě Gustave Doré, i když typ vysokého, kostnatého rytíře a malého zavalitého zbrojnoše krystalizuje už v iluminacích dalšího Francouze Tonyho Johannota, provedených ve třicátých letech 19. století (1836–37). Nebudeme již vůbec pátrat po dřívějších předchůdcích. Přestože je hrdina jednou provždy charakterizován a ilustrován a výtvarníci spisovatelův popis respektují, nedochází k únavnému opa-

kování a všechny typické situace ukazují značnou rozmanitost.

Přehlédneme-li konečně alespoň ve zkratce nejvýznamnější ztvárnění Dona Quijota v českém výtvarném umění, vidíme, že tvoří spojnici **Quido Mánes** a **Karel Purkyně** – **Vratislav H. Brunner** – **František Tichý** – **Cyprián Majerník** – **Karel Souček** a **Josef Liesler**, kolem které najdeme ovšem desítky jmen a stovky zobrazení. Tito umělci vytvořili nejen největší počet svérázných ilustrací, ale celou řadu velmi osobních a volných interpretací, v nichž Dona Quijota aktualizují v souladu s věčně platnými principy a situacemi. Větší obrazové soubory vytvořili hlavně Majerník a Souček; jsou přímo prototypem umělce, o kterého nám jde: jejich posedlost a souznění s předmětem své tvorby podle literární předlohy není dána impulsem vnějším, např. zadáním ilustrací, ale vnitřním popudem a ztotožněním se s hrdinou bez bázně a hany, s bojovníkem za ideály, jímž se mnohý umělec stává, bez ohledu na oběti, které svému ideálu musí přinést. Ztotožnění umělců s postavou Dona Quijota není náhodné, ani není zpětnou teoretickou rekonstrukcí diváka či teoretika, který s odstupem času zpětně nazírá na uvedená díla. Svědčí o tom mj. jedna z kreseb Cypriána Majerníka, na které Don Quijote nese štít s monogramem CM, tedy se zkratkou autorova jména. Těžko lze názorněji dokázat ztotožnění umělce s touto postavou.

V prvním větším cyklu ilustrací kreslil **Quido Mánes** (1828–1880) předlohy pro dřevoryty pod vlivem Daumierovým a s odezvou umění svého bratra Josefa; každý obrázek je pojat jako iniciála pro příslušnou kapitolu prvního dílu (celkem 52). Jistá suchost přednesu se stává docela slohovou a dřevorytové provedení sjednocuje předlohy s dílem **Karla Purkyně** (1834–1868). Práce obou ilustrátorů se spojují celkem hladce, i přes rozdíl uměleckého temperamentu.

V případě **Ferdinanda Engelmüllera** (1867 až 1924) je jeho Don Quijote i druhá varianta, nazvaná Bludičky, nesen dobově příznačným symbolismem, kde země i nebe vyjadřuje napětí a kontrast.

Krátce po něm vytvořil **Vratislav H. Brunner** (1886–1928) sérii kreseb naplněných

naopak vzruchem a dramatem, kdy prožíval blízké duševní spříznění s dílem H. Daumiera, s nímž jej spojovaly obdobně lidské a umělecké postoje, romantické zaměření i obdiv pro Dona Quijota. Daumierův vliv se ještě nejednou projevuje v dílech jiných umělců. Brunner ovšem ilustroval nikoliv Cervantesova *Dona Quijota*, ale jeho přetlumočení v Dykové *Zmoudření Dona Quijota* v roce 1913. Španělský hidalgo jej svým charakterem natolik zaujal, že vytvořil na stovku kreseb nejrůznějších výrazových pojetí, z nichž pak vybral pouhých pět pro ilustraci knihy, ale další publikoval jako samostatné ilustrace. Kouzlu postav a donkichotství Brunner zcela podlehl. Dotýkaly se jeho vlastní nitra a do jejich situací a životní filozofie stylizoval sám svou vlastní osobnost. O deset let později chápe **Vlastimil Rada** (1895–1962) Dona Quijota a Sancho Panzu jako poutníky životem. Tematika Dona Quijota se oživuje nejen v našem výtvarném umění, zvláště ve třicátých letech, nepochybně v souvislosti se španělskými událostmi, vrcholícími občanskou válkou, které obracejí pozornost k Pyrenejskému poloostrovu, k jeho skutečnosti i historii. Od r. 1937 opakuje **Cyprián Majerník** (1909 až 1945) mnohokrát motiv Dona Quijota, který snad výtvarně vrcholil v litografii z r. 1944. Využívá tu silného kresebného obrysu, dává mu vyniknout vzletností a svěžestí bezprostředního doteku, kterou olejomalba ztrácí, ale na druhé straně hmotností malby a oproštěním od detailů dosahuje zemitosti a monumentalit, znásobené tím, že Dona Quijota zachycuje v okamžiku zklidnění, zastavení či spočinutí. V okamžiku rozhledu, zatímco na litografii je ještě (nebo už) v pohybu.

Přední osobnost české avantgardy čtyřicátých let **František Tichý** (1896–1961) řeší s neobyčejnou tvůrčí fantazií též problémy ilustrace *Dona Quijota* pro upravené vydání v přepisu Jaromíra Johna, určené především mládeži, které vyšlo v několika vydáních a přispělo tak k nesmírné popularitě Cervantesovy postavy. Tichý jako jeden z mála ilustrátorů věnuje pozornost i ostatním postavám románu, nejen Sancho Panzovi a Dulcinei, ale i koni Rocinantě.

Karel Souček se zabýval Donem Quijotem prakticky během celého svého dlouhého tvůrčího období od prvních náčrtů datovaných rokem

Ilustrace Cyprián Majerník

1936 přes ilustrace pro zamýšlené vydání románu (ke kterému k velké škodě pro našeho čtenáře zatím nedošlo), až po velká plátna posledních let života, v nichž nejen evokuje atmosféru literární předlohy či španělské krajiny (kterou krátce před smrtí ještě mohl spatřit), ale dokonce ji aktualizuje a využívá ke kritice konzumního člověka (Don Quijote ve městě mezi auty).

Don Quijote je tu skutečně symbolem humanismu ve svém nekompromisním, předem ztraceném boji proti převaze a snahou pomoci slabším či postiženým. V tom, jak zbití a uražení donkichotové vstávají, aby šli dále za nesmyslností svých snů, je zlomek nekonečnosti lidského rodu. Příběhy rytíře z La Manchy jsou velkolepou filozofickou personifikací, parabolou těch, kdož předjímají drsnou pouť lidského rodu. Následování s obdivem umělci a čtenáři přes všechny pády, výprasky a výsměch, ujíždějí Don Quijote a Sancho Panza dál špalírem století.

PAVEL ŠTĚPÁNEK

Přemítání o standardech aneb Jak se stát přitažlivým

Podzimní debaty o standardech se mně velmi líbily. Přístupuje se k nim objektivně a nepředpojatě. Standardy, byť pouze doporučené, se mají stát jakousi mírou či etalonem úspěšnosti jednotlivých knihoven. Standardy komplexně pokrývají všechny aspekty činnosti veřejných knihoven. V ohlasech konference Region, se začátkem listopadu dokonce dostalo prostoru i dlouhodobému problému prostorových požadavků knihoven, a je nutno říci, že oprávněných požadavků.

Existuje sice *Směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj*, existuje *Typizační směrnice stavebního objektu veřejné knihovny* z roku 1986, ale mnohdy je to jen potíštěný papír, ke kterému se obracíme v případě nějaké argumentace.

Napadlo mě čirou náhodou, že by se v této věci mělo něco udělat. My, co máme zkoušku z filozofie u pana profesora Máchy, dobře víme, že náhodné je nutné, u něhož neznáme příčinu. To jen na vysvětlenou.

Tedy napadlo mě, že knihovny nejsou mezi prvními institucemi, které přitahují investice. V našich zemích existuje asi 6000 veřejných knihoven. Jsem si jist, že více než 80 % jich sídlí ve starých, degradovaných, nevhodných a nevyhovujících prostorách. Cílem všech odpovědných knihovníků je získat budovy vyhovující a ukázat, čeho všeho je naše knihovnictví, naše knihovnice i přežívající knihovníci schopni, schopny, schopni.

Mám na mysli toto. Výše citovaná typizační směrnice určuje, kolik prostoru je potřeba k provozu různých typů knihoven, různé velikých knihoven apod., těch hledisek může být a zcela nepochybně je celá řada. Možná by stálo za to provést jistou kategorizaci podle velikosti sídel podobně, jako je tomu u také již zmíněných standardů VKIS. Vzniklo by tedy osm až devět velikostních typů knihoven. Pro každý velikostní typ by se vytvořil projekt, který by

respektoval současnou flexibilní knihovnicko-informační praxi a předpokladatelný vývoj. Bylo by tedy po ruce osm až devět typizovaných projektů veřejných knihoven. Projekty by mohly být zadány jako diplomové práce studentům fakult architektury. Setkal jsem se již s několika studenty, nyní již architektky, a jsem přesvědčen, že by podle zadaných požadavků odvedli perfektní práci. Nezátíženou tradičními přístupy, invenční a nápaditou.

Pořídít seznam knihoven, které projektu neodpovídají, je záležitost ani ne tak dní, jako spíše hodin. Když takový seznam vytvoříme a uvedeme, že v našich zemích je na obzoru velká stavební zakázka v řádu tisíců knihoven, nepochybuji ani pár vteřin, že bossové stavebních firem zavětrí. Zavětrili při budování dálnic, železnice, revitalizaci panelových sídlišť, vodní stavby Gabčíkovo, jaderných elektráren, internetizaci škol a knihoven. Jsem pevně přesvědčen, že všechna ministerstva, která mají na starosti regionální rozvoj, kulturu, informace, všechny krajské úřady, města i město hlavní nahlédnou, že tudy cesta povede. Půjde o to standardním, opakovatelným způsobem prostorově vybavit naše obce a města institucemi, které poskytují informace, podporují vzdělání, integraci menšin, jsou místem překonávání xenofobních zlovyků, umožňují komunitní život. A hlavně výsledek akce není na jedno použití, třeba jako hokejová hala nebo sjezdový palác, každá knihovna pracuje v řádu staletí. Zatím bez výjimky. Pro celou populaci, to také bez výjimky. Ani se není třeba obávat zfanatizovaných čtenářů, kteří by ve svém emocionálním vytržení začali demolovat knihovnu. Zde také nejsou žádné výjimky.

Asi každý už něco četl o Carnegieho knihovnách v USA a ve Velké Británii. Takže modelově to vyzkoušeno je. Je potřeba jen začít. Navrhoval bych začít oprášením Typizační

směrnice a jejím zavedením do standardů VKIS. A pak začít působit, šířit informace o prostorových potřebách knihoven v ČR. Soudím, že nejen u nás, ale i v EU je dostatek stavebních firem, které by tento projekt zlákal. A firmy, které chtějí zakázky si poradí mnohem efektivněji, než rozptýlení knihovníci.

Možná by to bylo také vhodné volební téma pro parlamentní volby. Tož o tom zkusme přemýšlet.

P O Z N Á M K A :

Na téma standardů autor publikoval článek *Standardy a knihovnicko-informační činnost v českých zemích na počátku 21. století* (Čtenář, 2004, č. 10, s. 333).

Cervantesův institut v Praze

Instituce, kterou Španělsko založilo na podporu španělského jazyka v roce 1991, má dnes svá centra v Evropě, Asii, Americe a Africe. Pražský institut, který zahájí svou činnost letos v létě, bude 43 střediskem svého druhu. Shodou okolností se tak stane v roce 400. výročí prvního vydání Cervantesova *Dona Quijota*, jemuž se budeme věnovat v příštím čísle. V této souvislosti upozorňujeme i na říjnovou výstavu *Rytíř smutné postavy* v Národní knihovně ČR v Praze.

Hlavní náplní činnosti Cervantesova institutu bude podpora a šíření španělského jazyka a španělské kultury, jež je společným dědictvím dvaceti zemí a stovek milionů lidí. Praktickým výrazem tohoto poslání bude pořádání kurzů španělštiny, kurzů pro učitele španělského jazyka, pořádání kulturních akcí před-

stavujících španělskou kulturu a v neposlední řadě otevření knihovny přístupné široké veřejnosti. Svě sídlo bude mít v ulici Na Rybníčku nedaleko Václavského náměstí. Zde na 1600 m² bude 14 tříd pro výuku, velký přednáškový sál, výstavní prostory a knihovna. To bude začínat se 14 000 svazky španělské a latinskoamerické literatury, převážně beletrie, postupně by se měla rozšiřovat početně i obsahově, a to např. zaměřením na informační zdroje z oblasti španělsko-českých styků.

Ředitelem Cervantesova institutu v Praze se stal pan Ignacio Abad. Oficiálního otevření se v Praze, tak jako v ostatních střediscích po celém světě, zúčastní princ Filip Asturijský.

hj

SERVIS ČTENÁŘE

KNIHOVNICKÝ HAPPENING 2005 v Českém Těšíně aneb Velká večerníková šou

Srdečně zveme všechny knihovnice a knihovníky na happening v Českém Těšíně, který zahájí letošní Týden knihoven. Bude se konat **30. 9. – 1. 10. 2005** na téma **Proč si hrdinové z večerníků oblíbili knihovnu**.

Téma je veselé a velmi kreativní, soutěžní úkoly budou lehoučké, vtipné a zábavné, a proto určitě neváhejte a pokud jste se ještě nepřihlásili, učinite tak do konce června 2005.

Soutěžní družstva by měla mít maximálně pět členů, ale očekáváme také množství přihlížejících a povzbuzujících kolegů s transparenty, vlajkami, nadšeně provolávající hesla o knihovnách, knihovnicích a Týdnu knihoven.

Pro všechny bude připraven zajímavý program s kulturním zážitkem, jehož podrobný rozpis rozešleme přihlášeným družstvům i jednotlivcům. Koncem června bude k dispozici rovněž na našich webových stránkách (www.knihovna.ctesin.cz), kde už teď najdete veškeré potřebné informace o Knihovnickém happeningu 2005 i přihlášku.

Těšíme se na Vaše veselé i parodické scénky, na vaše vtipné převleky i skvělé výkony při všech soutěžních úkolech.

DANA ZIPSEROVÁ (zipserova@knihovna.ctesin.cz)

Nelehký úděl cizinců

Lounská knihovna dlouhodobě a systematicky mapuje stav školákovy duše na Lounsku. Antologiím dětských textů a kreseb, které vycházejí v bibliofilské úpravě, předcházejí obsáhlé sociologické průzkumy.

Poslední knížka z lounské dílny má název *Cizinci tu nejsou cizí!(?)*. Není pozoruhodná jenom tím, že ji barevnými kresbami vyzdobil desetiletý japonský kluk Tsubasa Sato. Více než tisícovka dětí z Loun a okolí odpovídala na dvě otázky. Ta první zněla: Jaký je tvůj vztah k lidem, kteří se do ČR přistěhovali z cizí země? Máš s nimi nějakou osobní zkušenost? Jakou? (Lze vyprávět nějakou příhodu, krátký příběh.)

Úryvky z odpovědí jsou rozčleněny do tří kapitol: Cizince vždy vítám, Výhrady a různá ALE a Romové v české cizině. Ve vztahu k cizincům lounské děti vcelku obstály. Vysloveně xenofobních názorů je výrazná menšina. Možná překvapí velmi vřelý vztah k Rusům a Ukrajincům. Naopak šokující je vztah malých respondentů k Romům. Skoro třetina je považuje za cizince a zdůvodňuje je příčiny negativního vztahu. *red.*

Editor publikace Ivo Markvart doplnil texty školáků nejen názory pedagogů. Jedna z kapitol je věnována i názorům dětí cizinců žijících v Lounech. Problematika je tedy navícena ze všech stran. Bibliofilská úprava publikace je dílem grafičky Radany Lencové.

ZASTAVME SE U NĚKOLIKA ODPOVĚDÍ:

- Určitě to mají těžké, protože na ně třeba všichni koukají, když neumí dobře nebo vůbec česky. Taky by mi to nebylo příjemné, kdybych někam přijela a všichni by na mě jenom zírali.
- K nám do třídy přišel Rus. Je s ním sranda. Většina třídy si ho oblíbila. Je chudák kvůli češtině. Moc mu nejdu háčky a čárky. Nikdy jsme mu nenadávali a ani nikdy nebudem.
- Jednou na tábor přijel čínský chlapec. Říkali jsme mu Jája. Jmenoval se Jang Jang. Byl to dobrý kamarád. Bylo mu 9 let a byl pružný jako nikdo. Vyhrával různé soutěže.
- Máme ve třídě kamaráda, který se přistěhoval z Ukrajiny. Ze začátku mu nebylo moc rozumět a my

jsme často nechápali, o čem mluví. Po těch letech, co tu s námi je, se mi zdá, že se toho od nás mnoho naučil a my od něj taky. Někteří například dokonale ovládnou azbuku. Ale i když už teď v podstatě patří mezi nás, je stále něčím jiný a my ho obdivujeme, že to překonal.

- Znáám jednoho kamaráda, který je z Vietnamu. Je hodný a nenápadný. Pěkně do naší třídy zapadl.
- Popravdě nejsem moc nadšená z toho, že český národ zaniká, protože je tu víc a víc cizinců a ty se s námi Čechy míchají. Takže přibývá míšenců a naše rasa mizí. Jestli to tak půjde dál, za několik let tu neznáme klasického Čecha.
- Na tržnici v Lounech jsou Japonci a prodávají textilní zboží. Šel jsem si koupit kalhoty. Byly za 600 Kč,

ale já říkám, že je to moc. A on: slevím na petset, petset, slevím, slevím. A já říkám, že je to zase moc. A on: tak slevím, slevím na cista, cista. A já říkám, tak mi je prodejte za 150 Kč a koupím si je. A on: dobře, dobře.

DRUHÁ OTÁZKA ZNĚLA: Dokážeš si představit, že bys odešel(odešla) natrvalo do zahraničí. Co všechno bys musel(a) překonávat? – Školáci se zde vlastně měli vcítit do role cizinců.

• Já jsem rád tady, protože jsem Čech, tak nevím, proč bych se někam hrnul.

- Bylo by mi líto toho, že jsem zde strávil celý život a také těch kamarádů, se kterými jsem strávil celých těch 12 let, co jsem na světě.
- Rozhodla jsem se pro emigraci do Francie. Samozřejmě se mi nechce odejít od rodiny, zapomenout na svůj rodný jazyk a naučit se jiný. Jenže když ta Francie je tak krásná.
- Musela bych překonávat strašný pocit opuštěnosti.
- Až budu dospělá, tak se určitě alespoň na rok odstěhuju do Ameriky. Musím se ale naučit dobře anglicky a mít peníze na živobytí. Když se mi tam bude líbit, tak tam zůstanu.

SERVIS ČTENÁŘE

TALENT ZE ŠUPLÍKU

Masarykova veřejná knihovna Vsetín pořádá již **třetí ročník literární soutěže v poezii a próze Talent ze šuplíku**.

Pokud jste mladý/á autor/ka a píšete zatím spíše do šuplíku, pak soutěž je určena právě Vám. Spolu s příspěvkem nám zašlete zvláštní papír, na nějž napíšete své jméno, příjmení, datum narození, bydliště a e-mail a připsete souhlas s případným zveřejněním textu a se zařazením Vašich osobních údajů do seznamu soutěžících.

Slavnostní vyhodnocení proběhne v prosinci 2005, v rámci literární besedy a autorského čtení vítězných prací.

Každý účastník dostane sborník soutěžních prací, který vydá knihovna. Více informací na www.mvk.cz.

PROPOZICE SOUTĚŽE

Termín vyhlášení: 1. 6. 2005

Termín odevzdání prací: **31. 10. 2005**

Vyhodnocení proběhne v prosinci 2005

Určeno pro věkovou kategorii od 15 do 30 let

Příspěvek o délce max. 10 stran A4

Práce v elektronické podobě odevzdejte v knihovně nebo pošlete na e-mail: info@mvk.cz

Projekt je finančně podporován Ministerstvem kultury ČR

SERVIS ČTENÁŘE

Druhé kolo Projektu internetizace knihoven (PIK)

Ministerstvo informatiky vyhláší v tomto roce již II. kolo Projektu internetizace knihoven (PIK). PIK vznikl na základě úkolu Ministerstva informatiky k plnění cílů Státní informační a komunikační politiky ČR – eČesko 2006. Cílem projektu je připojení všech knihoven evidovaných podle knihovního zákona do konce roku 2006.

Druhé kolo začalo 2. května 2005, ministerstvo informatiky hradí náklady na připojení a komunikační poplatky po dobu 36 měsíců.

Knihovny, které mají zájem se do projektu přihlásit, nalezou veškeré informace na [www stránkách ministerstva \(odkaz na http://www.micr.cz/scripts/detail.php?id=2003\)](http://www.micr.cz/scripts/detail.php?id=2003), kde se mohou seznámit s podmínkami účasti v projektu a stáhnout si kompletní žádost. Rádně vyplněné žádosti do II. kola v roce 2005 je nutné odeslat do **30. června 2005** na adresu kontaktní osoby příslušné krajské knihovny (odkaz na <http://www.micr.cz/scripts/detail.php?id=2079>).

Veškeré dotazy k žádostem a realizaci přípojeky zodpoví Centrální podpora uživatelů na tel.: 800 202 122 a e-mailové adrese: servisvs@ct.cz.

Do letošního prvního kola, které mělo uzávěrku 18. března 2005, se přihlásilo 1118 knihoven, dalších 150 knihoven je v současné době v realizaci a 995 knihoven je již připojeno na komunikační infrastrukturu veřejné správy ze dvou předchozích kol loňského roku.

Vězeňské knihovny v západním světě a v České republice

6. část

PERSONÁL VĚZEŇSKÉ KNIHOVNY

Profesionalizace personálu vězeňských knihoven

Jedním z nejvýznamnějších prvků, jež výrazně ovlivnil kvalitu fungování vězeňské knihovny, byla postupná profesionalizace jejího personálu. V tomto smyslu hovoří i zkušenost z Velké Británie: „Umístění profesionálního knihovníka do každé vězeňské knihovny bezpochyby vyústilo ve zlepšení atmosféry knihoven, jejich lepší využívání, přiměřenější fond a širší služby vězňům.“ **Nejčastěji** můžeme nalézt **model**, kdy **knihovnu spravuje jeden profesionální knihovník ve spolupráci s několika pomocníky z řad odsouzených**.

Při pohledu do historie zjistíme, že přítomnost profesionálních knihovníků ve vězeňských knihovnách nebyla vždy (a stále v některých zemích není) samozřejmostí. Nejprve se začali objevovat ve formě supervizorů či konzultantů vězeňských knihovníků, kteří byli rekrutováni z řad vězňů či personálu věznice (jako doplněk k jejich hlavní činnosti). První profesionální knihovníci se ve vězeňských knihovnách v USA začínají objevovat ve **30. letech 20. století** v souvislosti s reformou federálního vězeňství. V současné době je profesionalizace vězeňských knihoven v jednotlivých státech na velmi rozdílné úrovni. Některé státy, jako například Nizozemí a Velká Británie, mají profesionální knihovníky ve všech vězeňských knihovnách. V jiných zemích, jako v USA a Kanadě, jsou profesionální knihovníci ve většině knihoven a trend směřuje k úplné profesionalizaci. Jinde (Austrálie, Slovinsko) věznice využívají profesionálních knihovníků k poradenství a supervizi. V některých státech zajišťují knihovnické služby výhradně odsouzení, zpravidla pod kontrolou některého člena vězeňského personálu (situace v České republice).

Důležitost, jakou má dobrý personál pro kvalitní provoz knihovny, potvrzují i mnohé standardy formulované v rámci různých knihovnických organizací. Směrnice IFLA zdůrazňuje, že

„je velmi důležité mít kvalifikované knihovníky, kteří jsou schopni efektivně pracovat ve vězeňském prostředí“ a že „dobrovolníci a vězni by měli být využíváni jako doplněk k placenému personálu a ne místo něho“.

Profesionální knihovník má zodpovědnost za všechny fáze správy a řízení knihovny až po přímé služby čtenářům. Ve většině případů bývá odpovědný za tvorbu rozpočtu knihovny, výběr a nákup materiálů, získávání, školení a řízení pomocných pracovníků-vězňů, služby odsouzeným v izolaci, organizaci programů, tvorbu bibliografií, referenční službu, vyřazování materiálů, meziknihovní výpůjční službu a někdy i katalogizaci. **Pomocní knihovníci z řad odsouzených zpravidla zajišťují méně kvalifikované úkony**, jako je například výpůjční služba, údržba knihovnických materiálů či jednodušší referenční služba. Kromě zmíněných činností bývá vězeňský knihovník někdy viděn i v roli poradce či „sociálního pracovníka“, jenž by měl odsouzeným pomáhat při řešení nejrůznějších životních otázek. Knihovník totiž bývá na rozdíl od personálu věznice vnímán jako neutrální osoba, která budí větší důvěru. Je ovšem otázkou diskuze, zda by měl knihovník do těchto záležitostí vůbec zasahovat a pokud ano, tak v jaké míře. Velmi zde záleží na osobnosti knihovníka, jeho pracovním vytížení, rozdělení kompetencí v rámci věznice a dohodách o vzájemné komunikaci a předávání informací.

K tomu, aby knihovník byl schopen vykonávat dobře svoji práci, je nezbytné splnit několik **podmínek**. První podmínkou je vlastní profesionalita a schopnost pracovat ve vězeňském prostředí. Další podmínky leží již mimo osobu knihovníka – jde o podporu ze strany vedení věznice a možnost školení a kooperace s dalšími knihovnami či knihovnickými organizacemi. Významnou podmínkou také představuje pocit bezpečí. Přestože většina knihovníků je přesvědčena o tom, že bezpečnostní rizika jsou minimální, staly se i případy, kdy vězeňský knihovník sloužil jako rukojmí při vyjednávání s vedením věznice.

Nově příchozí vězeňský knihovník musí počítat s tím, že ho vězni (a to jak uživatelé, tak pracovníci knihovny) budou určitým způsobem **testovat**. Budou hledat jeho hranice a snažit se je překračovat, aby získali prostor pro určitou **manipulaci**. Pátrají po tom, zda knihovník „*bude přizpůsobovat pravidla, poskytovat osobní informace a názory, mít své „favority“, bude důvěřivý či málo sebejistý*“. Takové přístupy vytvářejí odsouzeným prostor pro různé manipulující a nátlakové techniky a knihovník by si na tento fakt měl vždy dávat dobrý pozor.

Nekvalifikovaní pracovníci

Přítomnost pomocných knihovníků-vězňů má své **výhody i nevýhody**. Zatímco na jedné straně mohou být odsouzení velmi dobrými prostředníky pro práci s vězeňskou komunitou (jsou schopni se v ní dobře orientovat, komunikovat stejným jazykem), na straně druhé vyžadují školení, supervizi a přesné vymezení hranic. Profesionální knihovník potřebuje při práci s nimi být přizpůsobivý a mít trpělivost s jejich určitou nespolehlivostí. Tato neserióznost často pramení z nedostatku kontroly, již mají vězni nad svým životem. Činnosti jako kázeňská šetření, přesuny, cesty k soudu, neplánované návštěvy a podobné záležitosti mají před prací v knihovně vždy přednost.

Budování a udržování vztahů s odsouzenými, kteří pracují v knihovně, mohou stát profesionálního knihovníka mnoho času a námahy, avšak pro dobré fungování představují nezbytnou podmínku. Mezi základní principy jednání s pracovníky-vězni patří zdvořilost, důslednost a spolehlivost. Jako pro kterýkoli jiný pracovní vztah je také důležitá vzájemná úcta a ohleduplnost. Někdy se mohou vyskytnout potíže s motivací pomocných pracovníků, jelikož finanční odměna za práci v knihovně bývá nevelká. Navíc je třeba odměňovat za dobře odvedenou práci tak, aby to nemohlo být interpretováno jako protekce či favorizace.

Dostatečnou pozornost je nezbytné věnovat i **přijímání nových pracovníků**. Profesionální knihovník by měl rozhodně trvat na tom, aby přijímání nových odsouzených pro práci v knihovně bylo v jeho kompetenci. Každý žadatel o práci by měl projít přijímacím pohovorem a při vlastním rozhodování by se měly brát v potaz vlastnosti žadatele, jeho motivace a pracovní

zkušenosti. Knihovník by si měl prohlédnout také spis odsouzeného (pokud má k němu přístup); mezi důležité patří údaje o důvodu odsouzení, délce trestu, záznamy o práci, psychologické vyšetření, úroveň vzdělání a chování v rámci vězeňského zařízení. Není vhodné přijímat žadatele, kteří měli problémy s pracovní docházkou a přístupem k práci a úplně nejméně vhodné kandidáty pro knihovnu, jež je relativně otevřeným prostředím, představují lidé odsouzení za krádeže a prodej drog. Vězni, kteří mají již značně nabitý program, s sebou přinášejí vysoké riziko častých absencí. Také není žádoucí, z pochopitelných důvodů, přijímat na některá klíčová místa vězně, kteří mají být již brzo propuštěni. Ideální kandidáty tvoří odsouzení, jež jsou dychtiví naučit se nové dovednosti, dobře komunikují a dbají o sebe, líbí se jim prostředí knihovny a těší se pomáhat, ať již knihovníkovi nebo čtenářům.

Ideální vězeňský knihovník

Nároky kladené na práci vězeňského knihovníka jsou vysoké a týkají se různých oblastí. Popis ideálního vězeňského knihovníka obsahuje pouze výčet osobnostních a znalostních předpokladů, které se ve vězeňském prostředí ukázaly jako efektivní a které mohou vyústit v řadu osobitých stylů práce. Velmi obecně řečeno, vězeňský knihovník by měl **zároveň naplňovat obecné předpoklady pro knihovnickou práci a umět je přizpůsobit vězeňskému prostředí a zároveň mít speciální znalosti a schopnosti, které vyžaduje práce s vězni**.

Vedle odborných knihovnických **znalostí** by proto měl mít základní povědomí z oborů jako je sociologie, psychologie, sociální práce, poradenství, komunikace, kriminologie či pedagogika; významný zdroj informací představují také oblasti jako multikulturalita, právo či otázky gramotnosti. Knihovník se musí orientovat ve struktuře vězeňského zařízení, využívat znalosti managementu a marketingu. Vedle širší a úrovně znalostí jsou kladené nemalé nároky i na **osobnost** knihovníka. Základní podmínkou je schopnost pracovat ve vězeňském prostředí. Pracovník v něm bývá konfrontován s lítostí, hněvem, agresí, nespokojeností a osamělostí. Denně se musí pohybovat ve světě, kde je obklopen mřížemi, masivními kovovými dveřmi a strážemi se svazky klíčů. Musí být schopen po-

skytovat služby a pracovat s lidmi, kteří spáchali i ty nejhroznější zločiny. Zároveň musí být loajální k instituci, ve které pracuje a přijmout za své její základní hodnoty a cíle.

Mezi nezbytné vlastnosti vězeňského knihovníka patří přizpůsobivost, kreativita, emoční zralost, odolnost vůči stresu, trpělivost a bezpředsudkovost. Pro jednání s lidmi jsou nezbytné komunikační dovednosti, smysl pro humor, pevné a důsledné, ale zároveň spravedlivé jednání nezávislé na zločinu, za který byl člověk odsouzen. Vězni jsou ochotni přijmout pravidla a disciplínu od těch, co s nimi jednají spravedlivě. Jeden odsouzený z Wisconsinu říká o zdejší knihovnici: „*Knihovnice je dobrý a upřímný člověk, jenž je příčinou, že uvažuji o spoustě nových věcí – přestože mi nedovoluje žvýkat žvýkačku!*“

Klady a záporné pozice vězeňského knihovníka

Charakteristiky práce vězeňského knihovníka, její pozitivní i negativní rysy vznikají ze dvou základních zdrojů. Prvním zdrojem je fakt, že v naprosté většině případů je knihovník jediným profesionálem, jenž se v knihovně nachází, a pracuje tak v izolaci jak od profesních skupin a kolegů, tak od ostatních pracovníků věznice. Druhým rysem je práce s velmi specifickou skupinou uživatelů v prostředí, které není běžné.

Jednou z nejproblematictějších oblastí vězeňského knihovnictví je již zmíněná izolovanost knihovníka. Kontakty s dalšími knihovnicemi jsou minimální a jejich udržování vyžaduje mnoho energie. V rámci instituce neexistuje jiný profesionál, s nímž by bylo možné sdílet pracovní problémy a nejistoty. Vězeňský knihovník musí také často čelit nezájmu a neporozumění ze strany vedení věznice či vězeňského personálu. „*Nikdo jiný v zařízení není knihovník. Nikdo jiný nerozumí tomu, co děláte. Nikdo jiný doopravdy nechce mluvit o jakýchkoli ‚knihovnických‘ problémech. Nikdo jiný nevidí potřebu finanční podpory, o kterou žádáte. Nikdo jiný nemůže přijít a říci: ‚děláte báječnou knihovnickou práci‘.*“

Vězeňské knihovnictví má v rámci knihovnické profese často nízký status. Přetrvává stereotyp, že knihovníci pracují ve věznicích tehdy, když nejsou dostatečně dobří, aby našli uplatnění někde jinde. S tímto stereotypem a zároveň

i nezájmem ze strany vedení věznice souvisí tradičně nízké platy vězeňských knihovníků. Vězeňský knihovník je také v souvislosti se svou pozicí nucen plnit mnoho různorodých úkolů. Vznikají tak vysoké nároky na jeho čas a energii, které ze strany vedení věznice jen málokdy docházejí ocenění. Práce s odsouzenými jako s uživateli bývá nezřídka náročná a stresující.

Vedle negativ však ve vězeňském knihovnictví existují i pozitivní prvky, které zmíněné obtíže vyvažují. Někdo může vidět práci ve věznicích jako výzvu – svému intelektu, sociálním a komunikačním dovednostem i své psychické odolnosti. Vězeňské knihovnictví výrazně kombinuje obor knihovnictví se znalostmi z psychologie a sociální práce. Odsouzení pocházejí z nejrozličnějších sociálních, kulturních, etnických a vzdělanostních prostředí. Knihovník se tak, prostřednictvím kontaktu s uživateli knihovny, vystavuje sociálním kontaktům, které by v podobné míře mohl těžko jinde zakusit. **Zážitek odlišnosti** a z něj plynoucí porozumění k lidem odlišným i jiným způsobem vede k rozšíření životního pohledu a větší toleranci.

Vězeňský knihovník svou prací tvoří knihovnu, dává jí tvar. Má prostor pro uplatňování vlastních nápadů a inovací. Jelikož je v bezprostředním kontaktu se svými uživateli, může přímo vidět vliv svých služeb a programů. Má šanci podporovat a formovat čtenářské a vzdělávací zájmy odsouzených, a nepřímo tak působit na jejich další životní možnosti. Pro vězně má knihovna velkou hodnotu a často oceňují práci knihovníka. „*Nemine den, abych neslyšela slova díky. Největší odměnou za práci je mi vědomí, že poskytují vysoce ceněnou službu.*“

Co říci závěrem? **Práce ve vězeňské knihovně není jednoduchá. Vyžaduje člověka, který je ochoten se stále učit a má dost sil čelit výzvám, které práce ve vězení přináší, člověka s angažovaností a zároveň pochopením a tolerancí.** A na samotném konci ještě jeden výstižný citát o práci vězeňského knihovníka: „*Je to příležitost pro toho správného člověka, aby přinesl život a energii do programu, který naplní marný čas zábavou – či změnil něčí život. Ať již je konečný vliv jakýkoli, člověk může čerpat velké uspokojení z toho, že se podílí na tomto smysluplném úsilí.*“

JITKA LEDVINOVÁ (jitka.ledvinova@centrum.cz)

Kodex etiky českých knihovníků skip

Knihovny jsou veřejné, demokratické instituce, které shromažďují, uchovávají a poskytují informace všem členům společnosti. Zajišťováním a zpřístupňováním dokumentů a informací ve prospěch vzdělávání, výzkumu a kulturní úrovně obyvatel podporují ekonomický a sociální rozvoj společnosti, jsou službou pro místní komunity i důležitým kulturním a vzdělávacím centrem města, obce či regionu, kde působí. Pomáhají rozvíjet a obohacovat život jedince i celé společnosti.

Knihovník

- vždy hájí základní právo jedince na informaci. Poskytuje neomezený, rovný a svobodný přístup k informacím a informačním zdrojům, které jsou obsaženy ve fondech knihoven. Činí tak bez ohledu na politická, ideologická a náboženská hlediska a bez jakékoliv cenzury, s výjimkami uvedenými v zákonných předpisech. Nenese však odpovědnost za následky užití informací získaných z dokumentů nebo v knihovně;
- usiluje o všestrannou dostupnost informací uložených v dokumentech bez ohledu na místo jejich uložení;
- poskytuje své služby uživatelům bez ohledu na jejich

národnost, rasu, náboženství, pohlaví a sociální status;

- respektuje práva autorů a nakládá s jejich intelektuálním vlastnictvím v souladu se zákonnými předpisy;
- respektuje práva uživatelů na soukromí a anonymitu, vztahy s nimi zakládá na respektu k jejich osobnostem a informačním potřebám. Chrání jejich osobní údaje a uživatelské aktivity;
- svým profesionálním jednáním a loajálním chováním přispívá k dobré pověsti knihovny na veřejnosti. Formuje pozitivní obraz knihovny i profese ve společnosti;
- je si vědom své příslušnosti k profesnímu celku, respektuje kolegy z různých typů knihoven, udržuje s nimi úzké kontakty a spolupracuje s kolegy, kteří patří do širší sítě paměťových institucí;
- sleduje aktuální problematiku své profese a usiluje o celoživotní vzdělávání a profesní zdokonalování;
- slovy a činy podporuje kolegy a kolegyně, kteří se ocitli v nesnázích proto, že respektovali zásady tohoto etického kodexu.

Cizojazyčné verze a zahraniční etické kodexy viz: <http://www.ifa.org/taife/ethics/codes.htm>

Ministerstvo kultury ČR
oznamuje, že u příležitosti Týdne knihoven bude udělena cena
Knihovna roku 2005,
a vyzývá veřejnost k podávání návrhů na její udělení

CENA KNIHOVNA ROKU 2005 se uděluje k ohodnocení dlouhodobých zásluh o rozvoj knihovnictví v obcích nebo mimořádného přínosu k rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb.

Uděluje se v KATEGORIÍCH:

- a) základní knihovna (§ 3 odst. 1 písm. c) zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, v platném znění) – je určena především knihovnám v malých obcích, kde působí dobrovolní knihovníci, jako vyjádření veřejného uznání této prospěšné práce; předpokládá se již osvědčená návaznost na úspěšné umístění v soutěži Vesnice roku.
- b) významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb – např. zpřístupnění nových informačních zdrojů, databází, nabídky nových služeb, zpřístupnění novostaveb a rekonstruovaných prostor knihoven, organizace odborných akcí apod.

Cena Knihovna roku v kategorii základní knihovna se uděluje provozovateli knihovny, která je zapsána v evidenci knihoven (§ 5 zákona č. 257/2001 Sb.).

Cena Knihovna roku v kategorii významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb se uděluje fyzické osobě nebo provozovateli knihovny, která je zapsána v evidenci knihoven.

NÁVRHY na udělení ceny mohou podávat fyzické nebo právnické osoby na níže uvedenou adresu Ministerstva kultury **do 20. září t.r. včetně**. Později doručené návrhy nebudou mezi nominace zařazeny. Písemný návrh musí obsahovat jméno, příjmení a místo trvalého pobytu provozovatele knihovny, navrhzeného na udělení ceny, jde-li o fyzickou osobu, nebo obchodní firmu nebo název a sídlo provozovatele knihovny, jde-li o právnickou osobu; označení příslušné kategorie a zdůvodnění návrhu. V případě navržení fyzické osoby na cenu v kategorii b) musí návrh obsahovat její jméno a příjmení a místo trvalého pobytu.

**Bližší informace: Ministerstvo kultury, odbor umění a knihoven (Mgr. B. Skučková: blanka.skuckova@mkr.cz)
Maltézské nám. 1, 118 11 Praha 1**

Nová slovníková příručka o spisovatelích Pardubicka

Slovník spisovatelů Pardubicka. Zprac. Martina Zlatohlávková. 1. vyd. Pardubice, Krajská knihovna Pardubice 2004, 143 s.

Krajská knihovna Pardubice vydala roku 2004 v rámci vlastní vydavatelské a ediční činnosti publikaci velkého formátu s názvem Slovník spisovatelů Pardubicka. Tento slovník, připravený k tisku pracovníci regionální studovny M. Zlatohlávkovou, obsahuje nesterajně dlouhá hesla o celkem 210 autorech, kteří měli nebo stále mají souvislost s Pardubickem, a to svým původem, pobytem nebo tematikou svých děl. Kniha obsahuje také přílohu celkem 20 fotografií a autorský jmenný rejstřík, včetně spisovatelských pseudonymů. Za každým heslem je uvedena literatura použitá při sestavování daného hesla. Z ní je patrné, že nejčastějším zdrojem informací o uváděných autorech jsou kartotéky regionálních osobností, vedené Studijní a vědeckou knihovnou v Hradci Králové a Krajskou knihovnou v Pardubicích, a předchozí publikace a tisky, vzniklé na půdě pardubické knihovny. Vydátným zdrojem byl také regionální časopis, který vychází v Pardubicích už ve 40. ročníku pod názvem Zprávy Klubu přátel Pardubicka. Ze souvislosti je patrné, že autoři měli také přístup k databázi pardubického dlouholetého badatele Miroslava Klimpla. Východiskem byly také oficiální slovníkové publikace poslední doby, zvláště Lexikon české literatury vydaný v Akademii a Slovník českých spisovatelů od roku 1945 vydaný nakladatelstvím Brána.

Všem dalším tvůrcům podobného druhu literatury by prospělo, kdyby se pozorně seznámili s publikacemi podobného rázu, které jsou vydávány na akademických pracovištích, a dali si připravený rukopis před vydáním odborně posoudit. K širší a větší použitelnosti by přispělo, kdyby fotografická příloha nezahrnovala jen přetištěné podobizny literátů starší generace z 19. a 20. století, v některých případech

naprosto neznámých, ale především podobizny literátů současných. Pardubičtí čtenáři mají přece právo vědět, jak vypadají nebo vypadali např. Vladimír Hrubý, František Šebek, Jiří Kotyk, Miloš Vodička, Lubomír Macháček, Vladimír Vokolek, Vlastimil Vokolek, Pavel Thein, Petr Kabeš, Jiří Gruša, František Bíbus, Milada Večeřová a jiní. Shromáždění a otištění podobizen těchto autorů by zvýšilo užitečnost publikace podstatným způsobem. U autorů, kteří evidentně podle uváděného data narození už zřejmě nemohou žít, je nutné datum úmrtí zjistit, nebo uvést, že se ho nepodařilo zjistit, viz např. F. Bačer (1891), Felix Bělohlávek (1893), Čeněk Ibl ml. (1889).

Knižce citelně chybí ediční poznámka (úvod, doslov), v které by byla jasně uvedena kritéria výběru autorů a principy při sestavování příslušných hesel. Bylo by tím odstraněno podezření nahodilosti. Nemohlo by se tak například stát, že ve většině případů jsou u vydaných děl uváděny roky vydání, u některých citovaných děl však nikoliv (např. na s. 112 u hesla M. Rudolf). Choulostivá je otázka bibliografické úplnosti děl uváděných autorů. Proč například u hesla M. Charbuský zatajovat spoluautorství u publikace Cesta k Vítěznému únoru ve východních Čechách z roku 1978? Úplnost, či neúplnost bibliografických informací by měla být explicitně uvedena v ediční poznámce. V knize citelně chybí ucelený seznam použité literatury a pramenů, rozřídění a zhodnocení těchto zdrojů. Vhodnější by bylo také vypracovat rejstříků několik, nikoliv pouze jeden, který mísí skutečná jména autorů a jejich používané pseudonymy. Přejímané

skutečnosti je také nutné více ověřovat a konfrontovat s jinými příručkami. Tak například J. Durych nevydal *Služebníky neúčinné* v 50. letech a Václav Durych nebyl jeho synovec (s. 31). Publikaci by také prospěla pečlivější jazyková korektura, protože kniha vydaná na kvalitním papíře by si zasloužila, aby se v ní nevyskytovaly zbytečné tiskové chyby (např. v hesle V. Vokolek na s. 137).

Za vzor dokonaleji připraveného slovníku regionálních autorů by mohla ve smyslu vytykánych nedostatků posloužit kniha *Spisovatelé Chrudimska*, připravená ve třech svazcích v letech 1999–2003 pracovníky Univerzity Hradec Králové pod vedením Jiřího Kučery a Jiřího Zemana.

Bez ohledu na tyto věcné připomínky je nutné vyjádřit nad úsilím Krajské knihovny Pardubice potěšení a uznání. Publikace bude bezpochyby užitečná a potřebná pro všechny uživatele služeb veřejné Krajské knihovny i pro samotné knihovnické pracovníky. Zvláště cenná bude pro studenty, učitele, publicisty, pracovníky ve státní správě a vůbec pro všechny zájemce o literaturu a historii. Kniha bude i pobídkou a podnětem k podobným aktivitám pro další kulturní centra v Pardubickém i v jiných krajích. Další následovatelé podobné vydavatelské činnosti si budou moci vzít příklad z dobrých stránek této knihy a vystříhat se některých zjevných nedostatků jinak záslužné publikace.

PAVEL STUDNIČKA

Nové pracoviště Městského informačního centra při Regionální knihovně v Karviné zahájilo provoz

Městské informační centrum (MIC) při Regionální knihovně v Karviné získalo letos nové pracoviště. Od 1. února mohou návštěvníci Karviné, kteří do města přijedou vlakem či autobusem, využít služeb nového informačního centra, které se, společně s informačním centrem Českých drah, nachází ve zrekonstruovaných prostorách nádražní haly v Karviné – Fryštáti. O slavnostní otevření se postarali generální ředitel Českých drah, a. s., Ing. Petr Kousal, náměstek hejtmána Moravskoslezského kraje Pavol Lukša a primátor Karviné Mgr. Antonín Petráš.

V současné době má turistika (vnitrostátní i mezinárodní) nezastupitelné místo v propagaci města. Díky tomu, že v Karviné působí světově známé lázně v Darkově a jsou zde zajímavé památky, je návštěvnost města rok od roku stále větší. MIC Karviná při RKK má navíc již sedmileté zkušenosti s provozováním infocentra a poskytuje široký okruh služeb pro občany města i jeho návštěvníky.

V centru jsou k dispozici informace o vnitrostátních

a mezinárodních vlakových spojích a veškeré další informace související s vlakovou dopravou. Návštěvník obdrží také informace o Karviné, o městských památkách a zajímavostech, o kulturních a sportovních akcích a řadu dalších zajímavých informací z oblasti cestovního ruchu. K dispozici jsou rovněž údaje o službách a firmách působících v Karviné, samozřejmě je i prodej upomínkových předmětů. Návštěvníci informačního centra mají možnost v příjemném prostředí vyhledávat informace na internetu na dvou PC. V prodejní nabídce centra je také široká škála map a cykloprůvodců regionálního charakteru, pohlednice z Karviné, propagační materiály o historii a současnosti našeho města, publikace vydávané Magistrátem města Karviné ad.

Nové pracoviště se tak stává komunitním centrem pro přenos informací a společenskou komunikaci na široce frekventovaném hlavním nádraží v Karviné.

RASTISLAV STERANKA
steranka@rkk.cz

Kulturní pořady v sedlčanské knihovně

Májový poetický podvečer

K měsíci máji pro mnohé z nás neodmyslitelně patří vedle rozkvetlých stromů, romantiky a lásky také *Máj* Karla Hynka Máchy. Květen je tudíž ze všech těchto důvodů pro poezii jako stvořený.

V roce 2003 se pracovnice Městské knihovny Sedlčany poprvé rozhodly uspořádat veřejnou přehlídku vítězů regionálních recitačních soutěží. Bylo nám líto, že soutěže se odehrávají ve školách v době, kdy zájemci o poezii tráví čas většinou méně poetickým způsobem – v zaměstnání. V loňském roce jsme se tedy rozhodly, že přehlídku budeme dělat pravidelně vždy druhý čtvrtek měsíce května od 17 hodin. Letošní již třetí ročník připadl na 12. května a uskutečnil se v prostorách Městské knihovny Sedlčany. Návštěvníci slyšeli rozmanité verše v podání prvňáčků, ale i studentů gymnázia, na přehlídce vystoupilo na 30 dětí a mladých lidí z 1. ZŠ Sedlčany, 2. ZŠ Sedlčany, GOA Sedlčany, ZUŠ Sedlčany, ZŠ Dublovice, ZŠ Kosova Hora, ZŠ Krásná Hora. Byli to vítězové soutěže Sedlčanská růže (pořadatelem je 1. ZŠ), soutěže Carmina (pořádá 2. ZŠ) a Recitační soutěže GOA Sedlčany.

Podrobnosti k přehlídce (seznam účastníků apod.) najdete na www.knihovna-se.cz.

Výstava fotografií Pavla Hradila

Od 5. května až do 8. června 2005 měli návštěvníci knihovny jedinečnou možnost zhlédnout výstavu černobílých reportážních fotografií sedlčanského fotografa Ing. Pavla Hradila. Pan Hradil se kvůli své nemoci pohybuje již mnoho let s pomocí invalidního vozíčku, jeho umělecká výpověď je však o to zajímavější. Zúčastnil se i mnoha fotografických soutěží pro postižené, ve kterých byl úspěšný. V loňském roce daroval dvě své fotografie na aukci, která proběhla v Městské knihovně Sedlčany, jejíž výtěžek byl věnován dětskému hospicu v Malejovicích.

Autor fotografií pochází ze Sedlčan, fotografuje od roku 1974. V letech 1973 až 1988 vystudoval a poté pracoval v Praze. V roce 1987 zahájil studium fotografie na Pražské fotografické škole. Ke konci tohoto období onemocněl sklerózou multiplex. Fotosoutěže obesílá od počátku osmdesátých let. Od roku 1991 je odkázán na invalidní vozík, ale fotografování i nadále zůstává jeho koníčkem.

V roce 1992 se stal členem Fotoinvalklubu ČR v Plzni, kde se účastní nejrůznějších činností. Ve fotosoutěžích *Život* se každoročně umísťuje v kategorii černobílé fotografie na předních místech. Za největší úspěchy poslední doby považuje první a druhé místo v kategorii zdravotně postižených ve fotosoutěži *Život nejen na kolech* pořádané jako součást mezinárodního veletrhu zdravotních pomůcek v Brně. Z této akce si také odnesl pohár Ministerstva kultury ČR za absolutní vítězství bez rozdílu kategorií. Stejného úspěchu dosáhl i v následujícím roce. V současné době se výhradně věnuje fotografii černobílé, kterou s pomocí dokáže sám zpracovávat.

Vernisáž výstavy se uskutečnila 5. května v prostorách Městské knihovny Sedlčany a zúčastnil se ji mimo jiné i JUDr. Jan Hutář, ředitel legislativního odboru Národní rady zdravotně postižených, autor právních publikací pro zdravotně postižené, který také přednáší na katedře speciální pedagogiky PedF UK a je členem různých mezinárodních organizací zdravotně postižených.

BLANKA TAUBEROVÁ
tauberova@knihovna-se.cz

Noc s Andersenem v Praze 13

Na první dubnový pátek připravila ZŠ Mohylová v pražském Jihozápadním městě bohatý program pro 135 dětí, z nichž čtyřicet přišlo ze sousední mateřské školy; ty ovšem ve škole nepřespaly.

Večer zahájila patronka školy spisovatelka Vítězslava Klimtová uvedením malého divadelního programu s dvěma klauny a moderátorkou, kteří rozesmáli nadšené publikum. Velké loutky a maňásky

představující strašidla a zvířata hrály a zpívaly společně s dětmi. Zlatým hřebem programu se stala diskotéka na školní zahradě. Následovala společná večeře, výroba kloboučků a průvod skřítků se

svíčkami kolem školy. Ve školní knihovně bylo připraveno čtení pohádek, ve třídách pak přespání na karimatkách ve spacácích.

I tak se dá oslavit 200. výročí narození dánského spisovatele Hanse Christiana Andersena, autora více než 150 pohádek.

Těmto oslavám předcházelo vyprávění o životním příběhu velkého spisovatele a čtení jeho pohádek v knihovně ve Stodůlkách, jedné z poboček Městské knihovny v Praze, kam docházely jednotlivé školní třídy. Dobrá spolupráce učitelského sboru s rodiči školy

Mohylová a s dalšími aktivisty dokázala, že spokojené a nadšené děti na tento večer nikdy nezapomenou a mnohé z nich se bude k Andersenovi vracet i jako čtenáři. Díky škole a všem obětavým pořadatelům za krásný večer.

ILUŠE CEJPKOVÁ

Noc s Andersenem v Městské knihovně v Kralupech nad Vltavou

hou předvedli své umění. Děti se nám na oplátku představily v maskách a zapřemýšlely, v kterých pohádkách se jejich postavička vyskytuje. Některé nám svým hereckým výkonem kousek pohádky připomněly.

Než se děti uložily ke spánku, upozornily jsme je na výskyt Permona Knížního, který se pohybuje v knihovnách a archívech. (Permona děti neviděly, i když asi knihovnu k ránu navštívil, protože stále bylo slyšet šustění a některé děti našly boty v regálech mezi knížkami. Vypadalo to, jako by si jejich botičky celou krátkou noc četly.)

Před usnutím zavítala do dětské ložnice Mahulena Regálová, popřála všem dobrou noc a krásné sny a zmizela jako stín v nočních Kralupech.

Nejvytrvalejší nocležníci poslali dětem do ostatních knihoven pozdrav pomocí „čtu“, který byl zřízen právě pro tuto pohádkovou noc. Knihovna utichla ve čtyři hodiny ráno.

V šest hodin se již probouzela k životu. Dětem jsme připravily snídani a po sedmé hodině jsme je pomalu vytahovaly „z postýlek“. Před devátou hodinou si rodiče vyzvedli posledního nocležníka. Každé dítě odcházelo s malým dárkem a s diplomem za účast na Noci s Andersenem.

I když to byla pro naši knihovnu premiéra, myslím si, že nejenom dětem se noc plná překvapení líbila. Jak řekla jedna kolegyně: „Mám pocit, že jsme se pořádně vyřádily. Možná víc, než ty děti.“ A že jí to jako čarodějnické slušelo! Možná víc než v civilu.

Za celostátní organizaci, rady a za aktuální informace k akci děkujeme kolegyním Mirce a Hance z dětského oddělení Knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana Uherské Hradiště.

ŠÁRKA PÁNKOVÁ

Foto autorka textu
kancelar.knihovna@kralupsko.cz

Zdroje jsou dostupné v knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Národní knihovna Tchaj-wanu v Taipei (National Central Library) zveřejňuje na svých stránkách <http://cu.ncl.edu.tw> bezplatně online zdroje pro další vzdělávání. Každoročně stránku aktualizuje a přidává nové zdroje pro sebezvzdělávání široké veřejnosti. Webové sídlo nabízí materiály pro více než 40 kurzů v třech skupinách: kurzy pro uživatele knihovny, pro knihovníky a informační pracovníky a kurzy, které jsou zřejmě svázány s tchajwanským systémem vzdělávání. Zájemci tu najdou také odkazy na knihovnické semináře pořádané dalšími knihovnami. Větší než jen inspirativní význam mají tyto stránky v našem případě pro nadprůměrně dobré znalce čínštiny.

(Newsletter: National Central Library. – Vol. 35, č. 4 [2004], s. 4–5.)

Oravská knihovna v Dolním Kubíně, městská a zároveň regionální knihovna pro oblast Dolný Kubín, Námestovo a Tvrdošín, v prosinci 2004 otevřela svou rekonstruovanou budovu. Úspěšně tak ukončila dlouhodobě trvající stavební záměr. První, nerealizovaný projekt vznikl v r. 1988, současná rekonstrukce trvala dva roky. S oslavou nově zrekonstruované budovy bylo spojeno i její přejmenování. Název knihovny byl rozšířen o jméno Antona Habovštiaka. Významný slovenský jazykovědec a literát narozený v r. 1924 zemřel v dubnu loňského roku. Byl rodákem z Krivej v okrese Dolný Kubín. Jeho dílo bylo oceněno Zlatou plakétou Ľudovíta Štúra za zásluhy v společenských vědách.

(http://www.sav.sk/index.php?lang=sk&charset=&doc=services-news&news_no=349, navštíveno 24. 3. 05, <http://web.stonline.sk/orakult/>, Knížni-
ca. – Roč. 6, č. 1 [2005], s. 45)

Kabinet rytin Univerzitní knihovny ve Varšavě (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie) je nejstarší státní grafickou sbírkou v Polsku. Byl založen v roce 1818 a vlastní přibližně 35 000 rytin, uměleckých kreseb i architektonických návrhů. Základem fondu se stala sbírka krále Stanislava Augusta a Stanislava Kostky Potockého. Knihovna uchovává také sbírku starých tisků, rukopisů a hudebnin. Sbírkou starých tisků čítá přibližně 130 000 svazků knih a asi 5000 svazků časopisů a kalendářů vydaných před rokem 1801. Kabinet rukopisů ztratil 95 % své sbírky za druhé světové války. Po válce zůstalo knihovně 262

rukopisů a musela začít s novým budováním tohoto fondu. Základem kartografického fondu se staly sbírky převzaté v 19. století z klášterních knihoven. Knihovna vede ještě Kabinet fondů z 19. století a Kabinet dokumentů života společnosti. Ten obsahuje plakáty, oznámení, pozvánky, politické programy a podobné dokumenty.

(Biblioteka uniwersytecka w Warszawie. informator Warszawa: Biblioteka uniwersytecka w Warszawie, 2004, s. 12–14)

Většina absolventů Katedry knihovní a informační vědy FiF Univerzity Komenského v Bratislavě si nachází zaměstnání mimo knihovnu. Dobré uplatnění jim umožňuje jak vlastní odborné vzdělávání, tak výuka světových jazyků. Uplatní se ve finančnictví, obchodě, v zahraničních firmách a agenturách. Se svým zaměstnáním, tedy nadprůměrným finančním ohodnocením, možnostmi postupu a seberealizace, jsou obvykle spokojeni. Mnozí z nich prý prohlašují, že by do knihovny pracovat nešli. Hlavním argumentem je ztížená možnost pořídit si z platu v knihovně bydlení a vůbec zajistit rodinu. Průzkum mezi studenty vyšších ročníků přinesl obdobné výsledky jako průzkum mezi absolventy.

(Bulletin Slovenskej Asociácie knižnic. – Roč. 13, č. 1 [2005], s. 31–32)

Slovenská lékařská knihovna eviduje vzdálené uživatele od r. 2003, kdy začal zájem o tyto služby stoupat. Příčinu vidí v privatizaci lékařských ordinací, která vedla ke ztrátě přístupu soukromých lékařů do lékařských knihoven jednotlivých zařízení. V průběhu roku 2003 tak začaly docházet žádosti o fotokopie či originály dokumentů, a to v různé formě. Časem se ukázalo, že odkazování žadatelů na jakoukoliv knihovnu v místě bydliště, která by zprostředkovala obvyklou meziknihovní výpůjční službu, nemá úspěch. Proto knihovna umožnila registraci na dálku, která zpřístupnila vzdáleným uživatelům všechny služby, především služby bibliograficko-rešeršního oddělení a oddělení zpřístupňování fondů. Výjimkou jsou absenční výpůjčky, které vyžadují osobní přítomnost čtenáře a vlastnoruční podpis na výpůjčním lístku. Vzdálení uživatelé mají stejná práva i povinnosti jako ti „klasičtí“. K ceně služeb se připočítává ještě poštovné. V r. 2003 bylo evidováno 140 a v r. 2004 dalších 174 vzdálených uživatelů.

(InfoMedLib. – Roč. 5, č. 2 [2004], s. 5–8)

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Bibliothécaire, quel métier? / sous la direction de Bertrand Calenge. /Knihovník, jaké povolání?./ Paris: Éditions du Cercle de la Librairie, 2004. – 314 s. – (Collection bibliothèques) Kr 35.491
Bibliotheks-Kalender 2005 / bearbeitet von Petra Hauke. /Knihovnický kalendář na rok 2005./ Bad Honnef: Bock und Herchen, 2004. – 316 s.

Kfc 35.565

FENELONOV, Jevgenij Aleksejevič: Kriteria i pokazatelji ekonomičeskoj effektivnosti i metodika ich primeneniya v bibliotečnom dele : naučno-praktičeskoje posobie. /Kritérium a ukazatelé ekonomické efektivity a metodika jejich použití v knihovnictví. Příručka./ Moskva: Paškov dom, 2002. – 103 s.

Kfc 35.550

Knowledge management : libraries and librarians taking up the challenge / ed. by Hans-Christoph Hobohm. /Znalostní management : knihovny a knihovníci přijímají výzvu./ München: Saur, 2004. – 220 s. – (IFLA Publications ; 108)

Kfa 35.064

Lost libraries : the destruction of great book collection antiquity / ed. by James Raven. /Zapomenuté knihovny : zkáza velkých antických knižních sbírek./ New York: Palgrave Macmillan, 2004. – 294 s.

Kdb 35.498

Organizace knihovních fondů

BATLEY, Sue: Classification in theory and practice. /Klasifikace v teorii a praxi./ Oxford: Chandos, 2005. – 181 s. – (Chandos Information Professional Series) Of 35.563

Cataloger's desktop : features the cataloging tools you need most every day. Issue 4/2204. /Pracovní plocha katalogizátora : vlastnosti katalogizačních nástrojů, které každý den nejvíce potřebujete./ Washington: Library of Congress, 2004. – 1 elektronický optický disk (CD-ROM)

Od 314/CD-ROM

Teorija i praktika sochraneniya pamjatnikov kul'tury : sbornik naučnych trudov. Vyp. 21 / nauč. red. : S. A. Dobrusina. /Teorie a praxe ochrany památek kul'tury : sborník vědeckých prací./ Sankt-Peterburg: Rossijskaja nacional'naja biblioteka, 2003. – 152 s.

OI 7.466/B

Sítě knihoven

Aby na nic a na nikoho nebylo zapomenuto : k jubileu ústředního archivu českého státu 1954–2004

/ [Emílie Benešová ... et al.]. Praha: Státní ústřední archiv, 2004. – 247 s. : il. Th 35.481
CANFORA, Luciano: The vanished library : a wonder of the ancient world. /Zmizelá knihovna : div starověkého světa /Alexandrijská knihovna./ Berkeley: University of California Press, 1990. – 205 s.

Taa 35.496

STASSE, François: La véritable histoire de la grande bibliothèque. /Pravdivé dějiny velké knihovny /Francouzské národní knihovny./ Paris: Seuil, 2002. – 205 s.

Taa 35.257

WINKLER, Tomáš – ELIÁŠ, Michal a kol. : Matica slovenská : dejiny a prítomnosť. Martin: Matica slovenská, 2003. – 495 s. : il.

Taa 35.020

KNIHOVĚDA

KEJŘ, Jiří : Středověké kanonické právo v rukopisech České republiky. Díl I., Summae confessorum a jiná díla pro foro interno v rukopisech českých a moravských knihoven. Praha: Archiv Akademie věd České republiky, Komise pro studium a soupis rukopisů, 2003. – 143 s. – (Studie o rukopisech. Monographia ; sv. 8) Xaa 35.063

MALINOVSKÝ, Anton František : Heraldika českých renesančních graduálů, Litoměřického, Rakovnického a Žlutického. Praha: Klub pro českou heraldiku a genealogii, 2002. – s. 87–142, [4] s. barev. obr. příl. : faksim., erby. – (Heraldika a genealogie, XXXV, č. 3–4(2002))

Xaa 7.449/B

ROBIN, Christian : Le livre et l'édition. /Kniha a vydavatelství./ Paris: Nathan, 2003. – 159 s. : il. – (Reperes pratiques ; 71) Xa 35.415

INFORMATIKA

Co-operation in action : collaborative initiatives in the world of information / ed. by Stella Pilling nad Stephanie Kenna. /Kooperace v akci. Spolupracující iniciativy ve světě informací./ London: Facet, 2002. – 174 s.

Kh 34.311

Information policy and the European union : The 11th Bobcatss symposium, 3,4,5 February 2003 in Torun, Poland : proceedings, 2003/ ed. Pelle de Boer [et al.]. /Informační politika a Evropská unie. Materiály z 11. symposia BOBCATSSS, konaného v Toruni 3.–5. února 2003./ Amsterdam : Hogeschool van Amsterdam, 2003. – 532 s.

Ifb 34.716

ORNA, Elizabeth: Information strategy in practice. /Informační strategie v praxi./ Aldershot: Gower, 2004. – 163 s.

Id 35.148

**Vybráno z databáze NIPOS
Článeková bibliografie**

FRÝDEK-MÍSTEK (62 000 obyv.) • Městská knihovna ve Frýdku-Místku vyhlásí 11. března výsledky 12. ročníku literární soutěže Můj svět. Součástí předávání cen bude prezentace oceněných prozaických i básnických prací v podání členů Literární společnosti Místecká Viola.
(Frýdecko-místecký a třinecký deník, 10. 3. 2005)

JABLONEC NAD NISOU (46 000 obyv.) • V jabloneckém Muzeu skla a bižuterie je od 1. ledna zpřístupněna muzejní knihovna. Její fond obsahuje celkem 16 000 svazků, které jsou zároveň muzejními exponáty. Tematické složení je velice specifické, zaměřuje se na naučnou literaturu – na dějiny umění i užité umění, především pak na sklo a bižuterii. Knihy se půjčují pouze do studovny.
(Deník Pojizeří, 9. 4. 2005)

KRNOV (26 000 obyv., okres Bruntál) • Městská knihovna v Krnově vyhlásila 4. ročník literární a výtvarné soutěže nazvané Kde končí svět? Je určena dětem ve věku od 3 do 15 let. Letošní téma Díky za pohádku je věnováno 200. výročí narození dánského pohádkáře H. Ch. Andersena. Děti mohou vyjádřit, jak je ovlivnil svět Andersenových pohádek a také si připomenout, co prožívaly nebo prožívají při posлуouchání klasických i moderních pohádek. Uzávěrka soutěže je 15. dubna.
(Bruntálský a krnovský deník, 1. 3. 2005)

KYJOV (13 000 obyv., okres Hodonín) • Celostátní akce Březen – měsíc Internetu se letos uskutečnila poosmé. Městská knihovna v Kyjově se svou pobočkou v Bohuslavicích se do ní zapojila i tentokrát a připravila řadu zajímavých akcí pro širokou veřejnost. V Týdnu otevřených dveří se senioři a ženy na mateřské dovolené zdarma seznámili se základy práce s počítačem, zdarma byli také registrováni noví čtenáři, v oddělení pro nevidomé se konaly prezentace činnosti, uskutečnily se i přednášky a besedy pro děti, studenty a dospělé návštěvníky, dále akce přibližující využití elektronických informačních zdrojů atd.
(Kyjovské noviny, č. 4, 2005)

PRAHA • Knihovna a Historická expozice pražského Národního muzea zahájí 28. dubna v Lobkovickém paláci na Pražském hradě výstavu nazva-

nou Emblemata z Knihovny Národního muzea. Expozice čerpá především z fondů dvou aristokratických knihoven, které sehrály podstatnou roli při konstituování české novodobé kultury. Nostická knihovna je proslulá působením F. M. Pelcla a Josefa Dobrovského, její jádro tvoří sbírky učeného renesančního kavalíra Otty Nosice; většina emblematických knih z této knihovny nese jeho vlastnoruční vpisek. Také fürstenberská knihovna, dokud byla ještě umístěna v pražském Fürstenberském paláci, sloužila obrozencům z okruhu Královské učené společnosti. Dnes je uložena na hradě Křivoklát a spravována Národním památkovým ústavem, její odbornou správu však vykonává oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea. (Emblém – řecky znamení – je spojením slova a obrazu, které vytvářejí uzavřený alegorický celek. Skládal se z latinského hesla, rytiny a obšírnějšího výkladu, napsaného prózou nebo veršem, který je interpretací vyobrazení doprovázeného mottem.)
(Tvar, č. 8, 2005)

STOD (3600 obyv., okres Plzeň-jih) • Městská knihovna ve Stodě vyhlásila u příležitosti oslav 770. výročí města literární soutěž na téma „Stod – jak se mi zde žije“. Je určena dětem i dospělým, uzávěrka pro příjem soutěžních prací je 30. dubna 2005.
(Stodské listy, č. 2, 2005)

TURNOV (15 000 obyv., okres Semily) • V Kulturním sále Základní umělecké školy v Turnově se 26. dubna koná regionální přehlídka nejlepších akcí z celostátního projektu Klubu dětských knihoven na téma Díky za pohádku. Z přehledky vzejde nominace na Rytíře řádu krásného slova za celý region. Slavnostní obřad spojený s pasováním se uskuteční v červnu v Zrcadlové kapli Národní knihovny v Praze.
(Hlasy a ohlasy Turnovska, č. 4, 2005)

UNIČOV (13 000 obyv., okres Olomouc) • V Uničově byla 23. března slavnostně otevřena nová knihovna, jejíž fond obsahuje 35 000 svazků.
(Vysočina-Noviny Třebíčska, 24. 3. 2005)

ZDICE (3800 obyv., okres Beroun) • Stavba Městské knihovny ve Zdicích bude zahájena letos v září, dokončení se předpokládá v příštím roce. Na její vybudování poskytl stát dotaci ve výši 13 mil. Kč, další prostředky uvolní ze svého rozpočtu město. Knihovna bude sídlit v rekonstruovaném Společenském domě.
(Berounský deník, 5. 4. 2005)

—**Dotaz:** Jak pokračuje diskuze o nedostacích veřejných knihoven?

—**Odpověď:** Před měsícem vydala parlamentní komise pro kulturu, média a sport (*Culture, Media and Sport Select Committee*) zprávu o veřejných knihovnách (HC 81), ve které upozorňuje na naléhavou potřebu zastavit stagnaci počtu návštěvníků, výpůjček a fyzického stavu knihovnických budov. Zprávu je možno stáhnout z internetu na adrese: www.parliament.the-stationer-office.co.uk/pa/cm200405/cmselect/cm_cumeds/81/8li.pdf

Ve zprávě se říká, že je nutno rozlišit mezi tradičními základními funkcemi knihoven v umožňování přístupu k četbě a vedlejšími, i když žádoucími funkcemi. Je nutno, aby každá knihovna dobře uvážila, jaké vedlejší služby může zvládnout, aniž by to záporně ovlivnilo vykonávání funkce základní.

Knihovnické standardy nejsou dost náročné, nejsou knihovnami vždy dodržovány a nad jejich dodržováním není dostatečná kontrola. Měly by se týkat výpůjček, služeb postiženým, otevíracích hodin, volného přístupu k internetu a dialogu s uživateli.

Mnoho knihovnických budov je ve špatném stavu a naléhavě vyžadují opravy.

Existují sice i velice dobré knihovny, úroveň práce mnohých je ale nízká. Výdaje na knihovny sice stoupají, ale klesají výdaje na nákup knih.

Veřejnost více knih nakupuje a méně si půjčuje z knihovny. Důvodem je nejspíš pokles cen knih v knihkupectvích a špatný výběr knih v knihovnách. Kladnou stránkou této situace je, že koupené knihy se snad čtou.

Vláda by měla uvážit nový zákon o knihovnách, který by nahradil zákon z roku 1964.

Profesní vzdělávání by mělo udržet krok s potřebami knihoven.

Zpráva byla uvítána organizacemi, které podporují knihovnickou profesi – *Museums, Libraries and Archives Council (Rada muzeí, knihoven a archivů)*, *LASER Foundation (Nadace LASER)*, *CILIP, Society of Chief Librarians (Společnost vedoucích knihovníků)*, *Reading Agency (Agentura pro četbu)*. (<http://www.nemlac.co.uk/nemlac/page.php3?337>)

Tim Coates,* který před časem diskuzi o veřejných knihovnách zahájil, přirovnal zprávu k záchranému pásu hrozenému tonoucimu. Pochybují, že ho za to budou mít knihovníci rádi.

Je zajímavé srovnat výsledky zprávy s diskuzí na semináři, který minulý rok zorganizovala skupina knihovníků *Futures Group* pod záštitou organizace *LASER*. Jejich zpráva se jmenuje *Libraries: A Vision – the public library service in 2015 (Knihovny: Vize – služby veřejných knihoven v roce 2015)* a je možno ji stáhnout z adresy www.futuresgroup.org.uk.

Knihovnické služby pro příští generaci, ať virtuální nebo skutečné, budou muset být tam, kde je čtenář očekává. Knihovníci budou muset brát zřetel na potřeby čtenářů a naslouchat jejich přáním. Je žádoucí, aby knihovny stály v čele technických změn a nepokulhávaly za rozvojem. Musí být připraveny i na nové a nepředvídané změny. Od zaměstnanců to bude vyžadovat pružnost. Profesní vzdělávání by mělo knihovníky vhodně připravit na situace, s nimiž se budou setkávat. Základní knihovnické služby by měly být i nadále zdarma. Prostředí, ve kterém se poskytují, ať v budovách nebo mimo ně, musí být vhodné pro plnění očekávaných úkolů. Každá knihovna bude jiná, podle místních potřeb.

O D K A Z :

* Viz Šimsová, Sylva: Jsou britské veřejné knihovny odsouzeny do roku 2020 k zániku? In: Čtenář 56, 2004, č. 7–8, 3. s. ob.; Jak pokračuje diskuze o hrozícím zániku veřejných knihoven? In: Čtenář 56, 2004, č. 10, s. 344; Hrozí britským veřejným knihovnám zánik? Diskuze pokračuje. In: Čtenář 57, 2005, č. 3, 3. s. ob.

Jarmila Vacková
Van Eyck

První česká celobarevná monografie o jednom z nejzářivějších vrcholů výtvarné kultury Západu pojednává o všech známých dílech Jana van Eycka, a to v obrazové neuvěřitelné záběru, charakteristickém mnoha unikátními detaily. Tvorba tohoto proslulého umělce tvoří virtuózní most mezi evropskou gotickou a renesanční malbou. Autorka shrnuje dosavadní stav eyckovského bádání a postihuje – vedle vazeb nizozemské oblasti a Středomoří – možné vzájemné umělecké vlivy Čech doby Lucemburků a Burgundů.

• 248 str., váz. s přebalem, 150 bar. reprodukcí, velký formát, cena 690 Kč

Jan Mlynárik
Dějiny Židů na Slovensku

Výklad dějin Židů žijících na Slovensku od jejich příchodu na úsvit dějin až po genocidu v letech 1939–1945 a poválečné pogromy a poslední exodus. „Stav existence latentního a přezívajícího antisemitismu na Slovensku bude zřejmě delší než samotné slovenské a židovské dějiny,“ – těmito nepřilíhivě optimistickými slovy končí Jan Mlynárik svou obsáhlou knihu doprovobenou černobílou fotografickou přílohou z archivů Židovského muzea v Praze.

• 360 str., váz. s přebalem, 16 str. čb. fotogr. přílohy, cena 360 Kč

Robert Cowley
Co by bylo, kdyby?
/Představy vojenských historiků o tom, co se mohlo stát/

Co by se stalo, kdyby se Napoleon dokázal včas zastavit? Stal by se vládcem Evropy? Nebo kdyby se kvůli rozmaru počasí nemohlo uskutečnit vylodění v Normandii? Byl by Hitler přesto poražen? Nebo kdyby Řekové nezvítězili v bitvě u Salamíny? Jak by vypadala naše civilizace bez vkladu Řeků? Tím, co se nestalo, ale stát se mohlo, se zabývá nesmírně populární nový obor: kontrafaktuální historie. Tato kniha obsahuje příběhy o tom, jak se mohl v různých klíčových momentech změnit běh dějin. Její autoři patří k nejslavnějším světovým vojenským historikům.

• 320 str., váz., 15 historických čb. map, 10 čb. obrázků v textu, cena 245 Kč

Sándor Márai
Judita

Ve svém románu Judita proměňuje Sándor Márai příběh tradičního „manželského trojúhelníku“ ve vzrušující, hluboce psychologické drama plné jemných rozporů a překvapivých paralel. V první části podává své subjektivní svědectví o manželském životě a vzájemném vztahu nejprve manželka, poté manžel. Druhá část je historií milény Judity, ženy, která se ze služby stane dámou velkého světa a místo „postranní uličky“ si vybojuje jistoty manželského svazku, a mladíka, jehož neradostnou životní cestou se mistrně vystaveně vyprávění logicky završuje.

• 446 str., váz. s přebalem, cena 245 Kč

Imre Kertész
Fiasko

Na sklonku roku 2002 poctila Švédská královská akademie Imreho Kertésze Nobelovou cenou za literaturu, se zvláštním zřetelem k jeho prvotině Člověk bez osudu. O svém dalším románu Fiasko Kertész říká: „Svoji zásadu žít a psát stále týž román rozhodně neopouštím. Fiasko vyvěrá ze stejného pramene jako Člověk bez osudu, a třebaže se jeho tok vine jinudy, oko pozorného čtenáře dozajista rozpozná to místo, kde se obě větve posléze sjednotí.“

• 352 str., váz. s přebalem, cena 195 Kč

ACADEMIA

nakladatelství AV ČR,
Legerova 61, 120 00 Praha 2

Knihy si můžete objednat na telefonním čísle 296 780 510, písemně na adrese Academia – expedice, Rozvojová 135, 165 02 Praha 6 - Suchbátův náhon nebo prostřednictvím e-mailu: expedice@academia.cz. Skladovanou produkci naleznete na www.academia.cz

VEŘEJNÝM KNIHOVNÁM POSKYTUJEME 10 % RABAT.